

Oktobra svētki ir miera svētki

VISU ZEMJU PROLETARIESĪ, SAVIENOJĒTIES!

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1951. G.

11. NOVEMBRĪ

Nr. 45 (356)

GAISMA BŪS!

G. BROKĀNS

1.

Pavasara dienas pievakarē Pildas ciemā no smagās automašīnas izkāpa melnīgnsnējs ap 30 gadus vecs vīrietis. Briedi palūkojies visapkārt, viņš devās uz ciema padomi.

— Redzēji? — jautāja Maļenkova vārdā nosauktā kolchoza kolhoznieks Stasislavs Mekša. — Domāju, ka tas ir mūsu gaidītais elektrības vīrs.

— Man arī tā liekas, — atsaucās kaimiņš Izidoris Nikonovs no Molotova vārdā nosauktā kolchoza.

Laukumā pie veikala ap viņiem sapulcējās vairāki cilvēki.

— Vai tiešām inženieris atbraucis? — prasīja pienācēji.

— Viens ir atbraucis, bet vaj tas būs gaidītais — grūti pateikt, — viņiem atbildēja.

Kolhoznieku sarunas pārtrūka, kad no ciema padomes iznāca priekšsēdētājs, sekretars un atbraucējs. Viņi devās uz veco dzirnavu pusi pie Ilzas upes. Līdzī virzījās arī sanākušie kolhoznieki.

Upes krastā vīsis apskatīja veco dzirnavu dambi, pētīja stāvos upes krastus. Seklākajā vietā pārbrīdīs tai pāri, uzkāpa otrā krastā. Ilgi viņš lūkojās nelielās upes strauvē, kaut ko rakstīja savā piezīmju burtnīcā, pārbaudīja cita inženiera izstrādāto elektrostacijas projektu, ko turēja rokā. Seit atnākušie abu kolchozu laudis uzmanīgi sekoja katrai viņa kustībai. Lai gan projekts bija apstiprināts, vairāki kolhoznieki šaubījās vai kas iznāks. Vaj tiek būs viss kārtībā. Agrāk bieži dzirnavas stāvēja diķā ūdens trūkuma dēļ. Ka neiznāk tāpat arī ar elektrību!

Pabeidzis savu darbu, atbraucējs piegāja pie kolhozniekiem.

— Vai jau darbā atnākuši būsiet, biedri, — viņš smaidot ļeļautājās.

Kolhoznieki saskatījās.

— Namdaru un mūrnieku mūsu kolchozā daudz, ja vajadzīgs, kaut tūlīt sāksim, — paskaidroja Mekša, un tad klusāk ļeļautājās: — Bet kas jūs būsiet, biedri?

— Mans uzvārds ir Zeļezņakovs. Atbraucu jums palīgā uzcelt elektrostaciju.

2.

Jau vairākas nedēļas Ilzas upes ielejā nerimās darba troksnis. Elektrostacijas būves brigāde jau bija uzcēlusi pagaidu dambi, kas aizsprostoja strautu, un tagad visi, kā mūrnieki, tā namdari, padziļināja upes gultni lejpus aizdambējumam. Astonj viri raka pamatus jaunajam betona dambim.

Kad pēc projekta aprēķiniem vajadzīgais dziļums bija sasniegts, Zeļezņakovs vēlreiz rūpīgi pārbaudīja projekta aprēķinus. Vinam likās, ka tie neatbilst visām iespējām. Projekta autors acīm redzot bija vadījies no citiem apsvērumiem. Zeļezņakovs šā projekta nepilnības jau ievēroja pirmajā dienā. Tad viņš mazliet vēl šaubījās: šī viņam bija pirmā lielākā būve; varēja arī kļūdīties. Bet tagad, darba procesā pētījot visas iespējas, viņš vairs nešaubījās: Ilza var dot nevis

divdesmit septiņu kilovatu jaudu, bet gan četrdesmit piecu. Vajaga tikai vēl par pusotra metra pacelt ūdens līmeni krātuvē. Dabas apstākļi arī to atļāva.

— Kāpēc atteikties no tāda spēka? — domāja Zeļezņakovs.

Ar saviem plāniem viņš iepazīstināja starpkolchozu elektrostacijas celtniecības padomes priekšsēdētāju Jāni Miščenko. Pateica viņam visu, kas būtu jādarīja, lai uzceltu gandrīz uz pusi lielākas jaudas staciju. Bet Miščenko svārstījās:

— Lalka nav. Stacija jāuzceļ līdz Oktobra svētkiem, kur lai to visu izdarām! Arī līdzekļu nebūs — kolhoznieki nepiekrīt.

Zeļezņakovs iekarsa: — Nu ja tā, tad celsim, kāda projekta paredzēta. Bet to gan jums teikšu: slikts jūs saimnieks, negribat ielūkoties nākotnē.

— Kas tur ko uztraukties, biedri Zeļezņakov, — sacīja Miščenko. — Ne jau es rīkojos ar kolchozu mantu. Ja kolhoznieki piekritīs, es labprāt. Ziniet, kā ir ar to atmaksāšanos... Var gadi pāiet, bet kolchoziem jāceļ ne vien elektrostacija...

Pēc šīs sarunas Zeļezņakovs pārnāca mājās sadzīvē. Miščenko atbilde viņu skumdināja. Grūti bija samierināties. Tik viegli negribējās piekāpties: — Tā neder... Nedrīkst neizmantot iespējas...

Kad logā iemirdzējās pirmie saules stari, Zeļezņakovs steidzīgi pietrūcās kājās, ātri sagriežās un platiem soļiem aizsteidzās uz būvvieta.

— Labrīt, biedri inženieri! — viņu apsveica Mekša. — Nadzīgs gan jūs uz darbu. Vakars aizgājāt pēdējais, bet šodien atkal pirmās klāt.

— Jūs ar Nikonovu esat atnākuši vēl agrāk.

— Bet jūs tādā kā norūpējies, — ieminējās Mekša. — Vai kāda kaite?

— Silms neesmu, bet gluži vesels arī ne, — atzinās inženieris. — Redziet, izpētīju, ka jūsu spēkstacija varētu būt uz pusi lielāka. Bet celtniecības padomes priekšsēdētājs, lūk, saka, ka kolhoznieki būs tam pretim. Naudas, saka, trūkstot. Tāpēc arī slimoju.

— Nauda... Jā, ar naudu jāreķinās, — domīgi sacīja Mekša.

— Daudz jau nav vajadzīgs — pietiek daļu no tagad plānotās, bet stacija tad iznāktu uz pusi spēcīgāka.

— Zeļezņakovs viņiem sīkāk izskaidroja savus plānus.

— Vajadzētu to visu darīt zināmu abu kolchozu laudim, — sacīja Mekša. Tās pašas dienas pievakarē pie būvvieta apstājās automašīna. Bija ieradies partijas rajona komitejas sekretars, Zeļezņakovs viņu labi pazina, jo sekretars jau vairākkārt bija interesējies, kā sokas darbi.

Uzmanīgi uz klausījās Zeļezņakovu, sekretars teica:

— Ierosinājums ir labs. Bet vaj esat drošs, ka tas pareizs?

— Drošs, biedri sekretar, — savilņots iesauca Zeļezņakovs.

— Vārdiem vien kolhozniekus nepārliecināsi. Sastādiet savu projektu, tad sīkāk apskatīsim. Cik manas spēkos — palīdzēšu.

3.

Kolhoznieku kopsapulci atklāja elektrostacijas celtniecības padomes priekšsēdētājs Jānis Miščenko. Zeļezņakovs bija uztraukts, jo no kolhoznieku lēmuma šajā sapulcē bija atkarīgs viņa projekta liktenis. Kolhoznieku domas varēja dalīties: bija daudz tādu, kas piekrit viņa plāniem, bet netrūka arī skeptiski noskaņoto. Vajadzēja tos pārliecināt.

— Biedri, šodien jums kā istiem saimniekiem jāņem par savu nākotni, — inženieris iesāka. — Jūs esat nolēmuši celt spēkstaciju, jo elektrība ir liels spēks. Jau tuvākā nākotnē arī pie mums Latvijā ar elektrību laukos veiks neredzētas lietas. Tādēļ no katras upes jāņem tik, cik tā spēj dot. Ilza var dot vairāk, nekā bijāt paredzējuši.

Zeļezņakovu atbalstīja partijas komitejas sekretars.

— Padomju laudis nedzīvo tikai šodienai. Mēs gribam gaišu, laimīgu dzīvi, bet tādai dzīvei var uzcelt tikai tad, ja mūsu laudis skatīsies nākotnē. Biedra Zeļezņakova projekts ir saprātīgs. Par līdzekļiem tā realizēšanai jāņem jums. Ja pemsit vērā, ka kolchozs pastāvīgi aug, ka kļūstat stiprāki un turīgāki, — izdevumi stacijas pabeigšanai jūs neiebidēs, jo tie atmaksāšies. Vai tā nebija, kad lēmāt par augļu dāru paplašināšanu? Jau šodien tie devuši jums prāvus jaunus ienākumus.

Sapulce ilga. Un tikai tad, kad visi par un pret bija izvērtēti, notika balsošana. Abu kolchozu laudis nolēma realizēt Zeļezņakova projektu.

4.

Tanī dienā, kad Mekša un Nikonovs jaunuzceltajā dambī ierīkoja dzelzs aizvarus, automašīnas atveda divas turbinas. Uz tām ar lieliem baltiem burtiem bija uzrakstīts: — Gaismu mūsu laukiem!...

— Tagad ir gandrīz viss sagādāts, — saka Zeļezņakovs. — Mums ir vadi, turbinas, darba pieredze, sajūsmas.

Un kad kādā celtnieku mitinā Mekša, jautājoši skatīdamies visos strādniekos, prasīja: — Vai Oktobra svētkos iedegsīm? — no visām pusēm darba biedru balsis atsaucās: — Iedegsīm!...

No Ilzas krasta uz kolchozu centru izaugusi baltu stabu rinda. Montieri no staba uz staba stiep j vadus. Palīgi no pilsētas uzstāda turbinas. Iljiča spuldzes iedegsies Latgales kolhoznieku mājās...

Un, vērojot Pildas ciema jauno ainavu, inženieris Zeļezņakovs domā par nākošās spēkstacijas celtni. Kur tā būs, to viņš vēl nezina. Bet zina, ka gaisma mūsu laukiem ļoti vajadzīga.

Vajadzīga komunisma gaisma. Un šī gaisma būs!

Ik gadus 7. novembrī, atgriežoties no svētku demonstrācijas, pirmais darbs daudzām no mums ir ieslēgt radiouztvērējus, Noklausījušies Maskavu, tad parasti liekam staciju uzrādītājai šautrai brīvi klejot pa visu skatu. Domas lido tai līdz no vienas pilsētas uz otru, bet ausis dzird, ka līdz ar mums — padomju laudim — brīvi un atklāti gaviļē gandrīz vai puse cilvēces.

Oktobris... Staļins... miers...

Esam iemācījušies šos vārdus saprast, vienai, kādā mēlē tie teikti. Jo sevišķi 7. novembrī tos vienu otram līdzās atkal un atkal daudzina brīvās, demokrātiskās tautas. Tām atskanot, pasaules izplatījumu piepilda labas gribas cilvēku prieka saucieni, kas tūkstošu mutē izskan gandrīz vai vienādi visās zemeslodes malās. Un pēkšņi it kā vārdi pa vārdam saprotams kļuvis, ko raida Pekina un Praga, Pchenjana un Varšava, Sofija un Tirana, Buda-pešta un demokrātiskā Berlīne.

Oktobris... Staļins... miers...

Oktobris... Staļins... miers... skan pāri pasaulei. Šos vārdus kā zvērestu, kā ciņas aicinājumu atkārti visās zemēs un kontinentos. To mēs droši zinām, jo Oktobra svētki ir miera svētki, Oktobra karogs ir miera karogs.

Jau laikus lielajiem svētkiem sāka posties Padomju Latvijas darba laudis. 7. novembra tradicionālās Oktobra demonstrācijas un mitiņi notika visās republikas pilsētās ar sirmo Rīgu priekšgalā. Augstu jo augstu dižajā svētku dienā plīvoja Oktobra uzvaras karogi, dziesmās un lozungos līgoja Latvijas pilsētas un ciemi.

380 tūkstoš cilvēku Rīgā, vairāk nekā 30 tūkstoš Liepājā, 30 tūkstoš dalībnieku Daugavpilī, tūkstošiem demonstrantu, kuru kolonnām bija pievienojušies apkārtnējie kolhoznieki, Ventspilī, Rēzeknē, Jelgavā, Valkā, Ludzā — tādas zinās par lielo svētku norisi pienāk no visiem republikas novadiem. Tās liecina par latviešu tautas morāli politisko vienību, tās ciešo sakļautību ap padomju valdību, bolševiku partiju, lielo vadoni un skolotāju — biedru Staļinu.

Baltais miera balodis — visas pasaules labas gribas cilvēku ciņas un vienības simbols — bija allaž līdzās maketiem un transparentiem, diagramām un plakatiem, ar kuriem demonstranti rādīja gūtos panākumus katrs savā dzīvē un darba nozarē. Likās, ka tas nepārtraukti līdinās vīrs šīm kolonnām.

Tūkstošiem balonu pacēlās augšup svētku tribīnes priekšā Uzvaras laukumā Rīgā. Līdzī tie aiznesa cilvēces miera simbolu, apliecinot arī Padomju Latvijas galvaspilsētas darba ļaužu nelokāmo miera gribu. Daudz posta un nebaltu dienu piedzīvojuši Rīga savā 750 gadu ilgajā vēsturē. Padomju laudis vairs neļaus to ienaidnieka postījumiem.

Pauzdamī savu svētku prieku, desmitiem dzīvu baložu demonstrācijas laikā gaisos palaida Daugavpils un Rēzeknes skolēni. No baltām krizantēmām šo miera emblemu bija atveidojuši jelgavnieki. Mieru pasaulei! — vienā balsī lielajā svētku dienā atkārtotā Padomju Latvijas darba laudis. Tas skanēja kā stingra prasība un brīdinājums jaunu slaktiņu tīkotājiem, un to izteica darba rūķi, kas savas Dzimtenes laimes, cilvēces miera vārdā guvuši un arī turpmāk gūs lieliskas uzvaras. Arī par tām skaidru un nepārprotamu valodu runāja demonstrantu kolonnas.

Pēckara gados Rīgas Vagonu rūpnīca pavairojusi savu produkciju gandrīz sešas reizes! Latvijas dzelzceļu maģistrales darbinieki uzvarējuši Vissavienības socialistiskajā sacensībā! Rīgas darba laudis piedalās lielo komunisma celtņu būvē! Tāds izskatīties Kolchoznieku nams — pirmā daudzstāvu ēka Padomju Latvijas galvaspilsētā! Latviešu valodā iznācis V. I. Leņina Rakstu pirmais izdevums! Daugavpils celtnieki pirms termiņa nodevuši ekspluatācijā jaunas dzīvokļu platības! Jelgavas cukurfabrika ražojusi vīrs plāna gandrīz pusmiljonu pudu cukura! Piecpadsmit Liepājas uzņēmumu ierakstīti pilsētas Goda plaksnē! Mēs ceļam jauno Ventspils zivju kombinātu! Rēzeknes lokomotīvu depo kolektīvs izcīnījis otro vietu Vissavienības sacensībā! Ludzas rajona kolchozi-pirmirindnieki sekmīgi izpildījuši pirmos oktobra socialistiskās saistības!

Mēs lasām skopās ziņas, ko par svētku norisi šais dienās saņem laikrakstu redakcijas. Bet kādu varenu dzīves augšupejas ainu tās paver! Cik daudz vīronīga darba un pūliņu, zināšanu un jaunrades degsmes bija vajadzīgs, līdz tās varēja parādīties vīrs demonstrantu kolonnām! Bet padomju laudis saprot sava darba jēgu, zina, kam kalpo viņu darba augļi. Tādēļ visa Padomju zeme tā priecējās par to, kas sasniegts un paveikts Lielā Oktobra 34. gadā.

Panākumi komunisma celtniecībā, grandiozie sasniegumi rūpniecības un lauksaimniecības produktivitātes celšanā, dabas pārveidošanā un vareno upu spēka pakļaušanā mierīga darba vajadzībām. Cilvēku audzināšanā un izglītošanā, zinātnē un tehnikā, literatūrā un mākslā, — viss it viss tas ir padomju tautas vispirmās ieguldījums cildenajā ciņā par mieru. Mūsu lielvalsts spēks un vareņība ir tas, no kā visvairāk bīstas miera ienaidnieki. Tādēļ pirmos oktobra miera sardzē stājas padomju laudis. Miera kareivju apzīpa iedvesmo mūs cildeni darbiem un uzvarām.

Visus pēdējos gadus kara kurinātāji domājās atraduši nāves ieroci, kas pēc viņu plāniem bija vareņāks par dzīvības spēkiem. Pāris atoma bumbu pietiks, lai miljonu pilsētas noslaucītu no zemes virsma — tā viņi bazunēja, aizvērdami acis uz to, kas notika visapkārt.

Kā visskaistāko svētku dāvanu padomju laudis tādēļ uzņēma biedra Staļina atbildes uz laikraksta «Pravda» korespondenta jautājumiem, kuros pavēstīts, ka arī Padomju Savienības rīcībā ir šie ieroci. Nevis karam, bet mieram tie tagad kalpo.

Biedrs Staļins brīdināja amerikāņu varasvīrus un viņu rokaspuišus dažādu valstu dažādās valdībās. Nerēķinoties ar šo valdību gribu un par spīti to nodomiem, ceļu pie vienkāršo ļaužu miljonu masām atradīs staļiniskais aicinājums — noslēgt Miera Paktu starp piecām pasaules lielvalstīm. Tautas — to labākā, apzinīgākā un aktīvākā daļa, vairāk nekā puse miljarda cilvēku — to pieņemušas un šo nostāju apstiprinājušas ar saviem parakstiem.

«... mums jāpalīdz tautām iejaukties kara un miera jautājumos», — Oktobra rīta smā teica V. I. Leņins.

Notiek tā, kā teicis Vladimirs Iljičs, kā mūs māca biedrs Staļins. Tautas izšķiroši iejaucas kara un miera lietās. Tās saka: karam nebūt, lai dzīvo miers!

Augstu jo augstu plīvoja mūsu svētku karogi. Pilsētas un ciemi, apgabali un republikas sasauca dziesmās un lozungos. Vīgru solī gāja karaspēka un demonstrantu kolonnas. Lai redz, dzird un saprot visa pasaule: mūsu karogos rakstīts miera vārds, mūsu tauta dzied un demonstrē par mieru, mūsu karavīri kā darba, tā kaujas posteņos sargājuši un sargās mieru. Oktobra svētki ir miera svētki. Ar miera vārdu uz lūpām, sava spēka un panākumu apzīpā, padomju tauta pārkāpa lielā Oktobra laikmeta 35. gada sliekšni.

Darba ļaužu demonstrācija Rīgā Uzvaras laukumā 1951. gada 7. novembrī

Krievu tauta, kas pasaulē pirmā izdarījusi socialistisko revolūciju un uzcēlusi socialistisko sabiedrību, pamatojot lepojas ar savām revolucionarajām tradīcijām. Tā dibināti lepojas arī ar krievu klasisko literatūru, kas pasaulē

Turpinājums 3. lapas pusē

Komponistu savienībai jāuzlabo darbs

No šā gada 29. oktobra līdz 2. novembrim notika Latvijas Padomju komponistu daiļdarbu skatē, kurā noklausījās un izturēja pēdējā gadā uzrakstītos skandarbos. Speciāli koncerti tika veidoti jaunajiem simfoniskās muzikas, koru un kameru muzikas darbiem.

Kādi tad ir skates rezultāti? Kādus slēdzienus un vērtējumus iespējams par to izdarīt? Atbildot uz to vispirms jākonstatē, ka skatē bija reprezentēti skaitliski daudz mazas formas darbu (solo un kordziesmas, klavier-skandarbī, nelielas formas orķestra darbi). Toties maz bija lielākas formas orķestra darbu un nemaz nebija reprezentēti operas, oratorijas, simfonijas un kantātes žanrs.

Darbam mazo formu žanros ir sava pozitīvā nozīme: mums vēl nepietiek labu dziesmu un instrumentālu darbu, bet bez mazo vokālo un instrumentālo formu apgušanas nav iespējams nopietni apgūt arī lielās formas. Taču mums vienmēr jāpatur prātā, ka tiem komponistiem, kas neapšaubāmi savā meistariībā jau nobrieduši, lai rakstītu operu, simfoniju vai oratoriju, pirmkārt jāstrādā pie lielām formām jo to mums ir vēl ļoti maz. Muzikas vēstures pieredze māca, ka visiem komponistiem pastāvīgi jāmēģina savi spēki dažādos žanros un viņi nedrīkst aprobežoties ar kāda viena žanra samērā šaurajiem ietvariem.

Viens no nopietnākajiem sasniegumiem mūsu komponistu jaunradē ir tas, ka gandrīz visos skatē dzirdētajos skandarbos bija skaidri samanamā tieksme sekot bolševiku partijas norādījumiem par mākslu, meklēt tēlus un izjūtas padomju cilvēku varonīgajā darbā, komunisma celtniecībā, progresīvās cilvēces vareņajā cīņā par mieru. To apliecina daudzas dziesmas, veidotas padomju patriotiskām. Padomju Armijai, Rīgai, padomju tautu draudzībai.

Pavirzīta uz priekšu padomju folkloras apdare. Komponēti pirmās lielākais darbs tautas instrumentiem — koncerti kokaļi tautas instrumentu orķestra pavadījumā. Augusi klausītāju interese par komponistu jaunradē. Par to liecināja ļoti apmeklētie koncerti. Komponistu savienības daros arvien aktīvāk iesaistās jaunie autori. Tāpat vērojama nespējamā jaunrades aktivizācija, komponistu tieksme jo cieši iesaistīties padomju tautas kopējā celtniecības darbā.

Pēc skates Komponistu savienībā izraisījās pārrunas par dzirdētajiem darbiem. Šajā rakstā domāts visumā atzīmēt izteiktās svarīgākās domas, kā arī sīkāk pakavēties pie dažām apspriedēm.

maz skatām mūsu komponistu jaunrades problemām.

Ekonomiskās dzīves straujais uzplaukums mūsu republikā, lauksaimniecības kolektivizācija, pirmās pēckara piecādes sekmīga izpilde, — tas viss jau ienesis lielas pārmaiņas latviešu tautas dzīvē. Cilvēku apziņa tagad balstās un veidojas uz socialistisko attiecību pamatiem, uz tautu draudzības pamatiem. Uz neatgriešanos izzūd buržuāziskais individualisms. Tā vietā stājas apziņa, kas kaipo komunisma celtniecības mērķiem, socialistiskās dzimtenes spēka stiprināšanai, padomju patriotisma jūtu izkopšanai. Šis process ik dienas noris mūsu acu priekšā. Marksisma-leņinisma mācības brūnīti, mēs redzam šīs attīstības perspektīvu, varam to aktīvi veidot.

Padomju cilvēka neapmierinātība bagātā dzīvē, viņa plašās garīgās intereses, ir un būs neizmēlams jaunrades avots visdažādāku žanru un formu skandarbos. Arī Padomju Latvijas komponistu jaunradē darbu patieso vērtību nosaka tas cik dziļi un pareizi tie attēlo mūsu socialistiskās sabiedrības dzīvi, cik tāl komunistu skaņu tēli pauz mūsdienu darba varoņu cēlās īpašības, par cik komponistu jaunrade atspoguļo notikušās lielas pārmaiņas Padomju Latvijas tautas dzīvē un, beidzot, par cik komponisti ar savu jaunradē sekmē mūsu tautas radošā darba prieku. Skaidrs, ka mērķi var sasniegt tikai tie daudzbū, kuri ir idejiski un mākslinieciski augstvērtīgi, kuri tādi atrod ceļu uz tautas sirdi, iedvesmo un aizrauj masas.

Mākslinieciski augstvērtīgs, idejiski saturīgs daudzbū ir reizē arī mūsu dzīves atspoguļojums un tās virzītājs. Tā ir ietverts daudz skaistuma, aizrautības, optimisms, tas ir sirsnīgi paties, jūtu bagāts, saprotams plašām masām. Turpretim neizteiksmīga, primitīva muzika nozīmē, starp citu, arī to, ka komponisti primitīvi izprot dzīvi un savu arodu uzliko nevis par īstu radošu darbu, bet par abstraktu amatiera vai pat amatnieka pienākumu, kuru pilnā par operēt ar vienreiz piesavinātām akadēmiskām normām.

Ne visos dzirdētajos skandarbos komponisti savus muzikas tēlus ir meklējuši un atraduši mūsu dzīvē, ne vienmēr paši skaidri līdz galam izpratuši savu nodomu (kerodes pie daudzbū sacerēšanas), un ne vienmēr ir domājuši par to, lai radītā kompozīcija būtu īsta mākslas darbs, lai muzikālās mākslas izteiksmes līdzekļi (melodija, harmonija, ritms, forma utt.) būtu saistīti nedalāmā veselā, noslīpēti līdz iespējamajai pilnībai. Tikai idejiskās ieceres skaid-

A. DARKEVICS

riba un mākslinieciskās atveides pilnība piešķir skandarbam saturu un formas vienotību.

Skatē nebija gandrīz neviena darba, kurā nedzirdētu latviskas intonācijas vai citādu no kādas latviešu tautas dziesmas. Dažos nopietni vērtējamos skandarbos (A. Kalniņa «Desmit latvju tautas dziesmas orķestrim», E. Melngaila laikmetīgo tautas dziesmu apdare, J. Keipiša «Latvju tautas dziesmas» u. c.) autori bija sprauduši sev mērķi dot krāsainu ietēru mūsu tautas melodijām, panākt izteiksmīgāku skaņu, iekārtojot tās korim vai orķestrim. Citos skandarbos autori izmantojuši tautas dziesmas, lai pasvītrotu savas ieceres nacionālo raksturu. Tā tas bija, piemēram, D. Kulšova alta koncertā, arī S. Krasnopjorova kokles koncertā un dažu citu komponistu dziesmās. Pirmajā gadījumā pati viela izvēle nosaka autora ieceres nacionālo raksturu. Pati viela ir tā sakot, tautiska, un klausītājam atliek spriest, vai autors ir pietiekoši labi, tautas melodiju raksturojam atbilstoši izveidojis kompozīcijas apdari un ko viņš ir ienesis radoši jaunā jau pastāvējošās tautas melodijās. Otrajā gadījumā uzdevums ir sarežģītāks. Tautas melodijai jāpastiprina skandarbā koncepcija, organiski jāiekļaujas tautas kopējā skandarbā risinājumā jāradā priekšstats par autora ieceri, jānod skandarbā programmatiska iezīme.

Diezgan bieži līdz šim mūsu komponisti ar tautas melodijas izmantošanu gribēja apliecināt sava skandarbā muzikālās valodas tautiskumu. Bet cik primitīva un aplama var kļūt šāda doma, to vislabāk parādīja D. Kulšova koncerts altam ar orķestri. Tā bija gan latviskas intonācijas, gan tautas dziesmu citāti, bet tautiska skandarbā tomēr nebija. Nebija tādē, ka D. Kulšovs izmantojis tikai formālos elementus, bet nav spējis radīt visumā saturīgu, tautai nozīmīgu, izteiksmīgu skandarbū. Skandarbā tautiskumu nosaka nevis tautiskas intonācijas vai citāti no tautas melodijām, bet gan tas, cik dziļi tā saturu un mākslinieciskais izveidojums atspoguļo un virza dzīvi.

Padomju dzīves apstākļos tautiskuma jēdziens izslēdz nacionālo aprobežotību, tautiskumam kā savas tautas dzīves augstvērtīgām atspoguļojumam ir internacionāls vērtiens un nozīme. Tas viss nav atļāujams no daudzbū idejiskuma, no meistariības. Ka tas ir tā, spīdīgi apliecinājuši lielie krievu klasiķi M. Glinka, A. Borodins, P. Čaikovskis, M. Musorgskis u. c. Turpretim mūsu komponistu darbos vēl nereti

sastopam pavisam primitīvu tautiskuma izpratni. Tādēļ nav jābrīnās, ka šos darbus tauta neatstāt.

Visnopietnākais trūkums Padomju Latvijas komponistu darbā ir viņu nepietiekošā idejiskā sagatavotība. Komponisti vēl vāji apguvuši marksisma-leņinisma teoriju, nepietiekoši iedziļinās padomju mākslas estētikas jautājumos, diendienā necel savu politisko izglītību. Arī Komponistu savienības vadība par to maz rūpējas.

Vēl līdz šai dienai Komponistu savienībā nav apspriesti laikrakstā «Pravda» publicētie raksti par klūdām padomju literatūrā un muzikā.

Skatē figurēja dažādi pavisam vāji skandarbī (D. Kulšova koncerts altam, V. Polakova Jaunatnes uvertūra u. c.). Te vēl jāatzīmē arī tas, ka gada laikā idejisku trūkumu dēļ tikuši noraidīti daži lielas formas jau pabeigti skandarbī (J. Medina vijolkoncerts un kantāte, J. Keipiša kantāte «Dziesma par ērgli» un klaviersvita «Rīgas ainava»). Ka šo skandarbū neveiksmju cēlonis ir to autoru idejiskajā atpalicībā, to diez vai kāds mēģinās apšaubīt, jo ir ļoti pazīstama J. Medina, J. Keipiša, kā arī V. Polakova prasme kompozīcijas tehniskā. Visnepatīkamākais ir tas, ka Komponistu savienība nav veikusi nopietnas konsekvences, lai radikāli uzlabotu savu biedru politisko audzināšanu. Savienības vadība nevis cenšas dziļi atklāt komponistu neveiksmju cēlonus, bet mēģina iespējami «mierīgāk» paļaut šīm klūdām garām. Protams, no tādās metodes autori nevar daudz mācīties.

Piemēram, jāmin J. Keipīti. Viņa kantātes «Dziesma par ērgli» neveiksme nepārprotami liecināja, ka J. Keipītis šobrīd vēl trūkst politiska vēriena, lai pareizi izprastu M. Gorkija daudzbū dziļi revolucionāro būtību, lai atsegtu tā iekšējo dinamiku, episko plašumu, nesalaužamo cīņas gribu. J. Keipītis bija aizgājis tik tālu, ka savā skandarbā vienlīdzīgi cildināja odzes un ērgļa dzīves izpratni. Muzikā tēli, kas raksturoja odzi, bija pat spilgtāki nekā ērgļa tēls. Rezultātā M. Gorkija poema muzikā ieguva pavisam aplamu iztulkojumu. Iši pirms skates J. Keipītis nāca klajā ar lielu skatu klavierēm, vēltu Rīgai, tās ievērojamām vietām (parki, Leņina piemineklis u. c.), rūpniecām, jaunajam Padomju Latvijas cilvēkam. Laba iecere, bet J. Keipītis šo temu risināja, vadoties nevis no padomju estētikas principiem, bet no formālas skaņu spēles, vai ritmu un ko'orita atdarināšanas principiem. Padomju cilvēku tēli bija skatīti no sliktākā veida impresionisma pozīcijām. Dzīvā padomju cilvēka nebija, tas bija

leguvis mums svešu, mūsdienu buržuāziskās sabiedrības mākslai raksturīgu seju. Komponistu savienības biedri arī nosodīja šo J. Keipiša pagātnes recidīvu.

Skatē pozitīvi novērtēja J. Keipiša «Latvju dejas» orķestrim. Taču arī tās vēl nav gluži brīvas no trūkumiem, kas izriet no socialistiskā realisma estētisko normu neizpratnes. Katram autoram ir, protams, sava personība, stils, seja, ko nosaka viņa pieeja mākslas darba veidojumam. Bet kritiskajai domai vienmēr jābūt modrai, jāatklāj, jāanalizē, kas slēpjas aiz vienas vai otras «stilstiskas pārmērības» vai radošās personības «individualām» īpašībām.

Nebūtu varbūt vērts tik daudz runāt par J. Keipīti, ja Komponistu savienības vadība būtu ievēmusi principiāli asāku, modrāku nostāju pret pagātnes recidīviem. Neapšaubāmi apdavinātajam komponistam J. Keipītīm jāsniedz nopietna palīdzība, jāsekmē viņa ideoloģiskā attīstība. Tikai tad, kad J. Keipītis būs atbrīvojis no vecās buržuāziskās estētikas pālekām, aktīvi strādās padomju ideoloģijas apgušanā, viņa talants varēs uzplaukt visā pilnībā.

Viens no nopietnākajiem trūkumiem Komponistu savienības darbā, ir tas, ka tā pārāk maz cīnās par latviešu padomju operas radīšanu. Pagājuši jau daudzi mēneši, kopš iztirzāja M. Zariņa pabeigto Jāzepa Medņa operu «Zemdegis», bet tālāk nekā neliels darīts. Librets vēl nav pārstrādāts. Operas komisija neuzrāda nekādas dzīvības pazīmes. Skaidrs, ka opera pati no sevis neradīsies. Vēl būs daudz pūļu jāpieliek, lai jauna, pilnvērtīga latviešu padomju opera beidzot varētu parādīties uz skatuves. Izbrīnu izsauc tas apstāklis, ka nedz skatē, nedz pārrunās operas jautājums gandrīz nemaz nefigurēja.

Lielu pārmērību pārrunās izteica muzikas kritiķiem. Tas tiešām pelnīti. Izmērot koncertrecenzijas, šajā gadā nav uzrakstīti nevienas plašāks kritiskais raksts par mūsu muzikas attīstības problemām. Nevienš komponists un nevienš latviešu muzikas žanrs nav sagaidījis kaut cik izsmelošu vērtējumu. Komponistu savienības kritiķu sekcijai nekavējoties jānosprauž konkrēts darbības plāns, jāpiesaista darbam esošie kadri, kā arī jaunie, konservatorijs jātopošie spēki, jāaudzinā viņos nesamierinātība pret trūkumiem, jāveido principiāli asa un iedarbīga muzikālā kritika.

(Nobeigums nākamajā numurā)

Turpinājums no 2. lapa pusē

les literatūrā izceļas ar savām progresīvajām idejām.

J. V. Stalins norāda: «Visu zemju revolucionāro strādnieku vadītāji kāri studē Krievijas strādnieku šķiras jo pamācīšo vēsturi, šās šķiras pagātni. Krievijas pagātni, zinādami, ka bez reakcionārās Krievijas bija vēl revolucionārā Krievija. Radiševu un Čerņiševu, Zelabovu un Uļjanovu, Čalturinu un Aleksejevu Krievijā. Viss tas rada (nevar neradīt) krievu strādnieku sirdīs revolucionāro lepnuma jūtas, kas spēj kalnus pārvietot, kas spēj darīt brīnumus».

Realistiskā krievu literatūra savos labākajos darbos patiesīgi parādījuši daudz revolucionārās Krievijas darbības īpašību. Socialistiskā realisma literatūra — daudrāds attīstības jaunais posms — nesaturami saistīta ar proletarisko revolucionāro kustību, ar socialisma celtniecību. Ikvēlatīvi atšķirāmās no kritiskā realisma literatūras, padomju literatūra manto un radoši attīsta krievu un pasaules klasikas labākās tradīcijas.

Socialistiskā realisma literatūras ciltstēvs, genialais rakstnieks Maksims Gorkijs augstu vērtēja krievu klasiskās literatūras cildenās tradīcijas, radoši attīstīja tās. Vairoja mūsu dzimtenes literatūras slavu. Jau pirms Oktobra revolūcijas viņš saskatīja proletariāta vidē varoni — pasaules pārvērtotāju, un padarīja viņu par savu darbu centrālo tēlu. Gorkijs pirmais pasaules literatūrā ar nepārspētu māksliniecisku spēku radīja krievu revolucionārā strādnieka lielisko tēlu varona — brīvības cīnītāja, jaunas dzīves cēlāja tēlu.

Tāpēc nevar neradīt noteiktus iebildumus faktā, ka raksta «Pozitīvā parauga spēks» autors, apskatot paša izvirzīto problēmu vēsturiskā plānā, nokļuš Gorkija daudrāds mīlīgo sabiedrisko nozīmi, nokļuš viņa radītos nemirstīgos cīnītāju revolucionāru tēlus, kuriem piemīt ārkārtīgi liels pozitīvā parauga spēks.

Tāpat A. Gurvičs savā rakstā ievazā antipatriotiskus uzskatus par krievu klasiku lielo mantojumu, mēģina notēlot padomju rakstniekus par Ivaniem, kas neatcefas savu izcelšanos.

2.

Kāda tad ir kritika pieeja pozitīvā varona tēla analīzē un novērtējumam padomju literatūrā?

Savā rakstā kritiķis apiet visu

padomju rakstnieku ļoti bagātīgo pieredzi pozitīvo varonu tēlu izveidošanā. Iznāk, ik kā krievu literatūras attīstībā starp Čerņiševski un Ažajevu nav bijis ne Gorkija, ne Majakovska, ne Serafimoviča, ne A. Tolstoja, ne Solohova, ne Fadejeva, ne N. Ostrovska, ne Gladkova darbu, nav bijis padomju rakstnieku lielā pulka, kas radījuši mūsu laiku pozitīvo varonu tēlus. Raksta autors būtībā atmet tādus tēlus kā Čapaevs, Furmanova tā paša nosaukuma romanā, bolševiks Davidovs — Solohova «Plēsumā», Levinsons un Morozko — Fadejeva «Sargrāvē», Telegins A. Tolstoja «Sāpju celos», Zdarkins — Panferova «Brusks», Voropajevs — Pavlenko «Laimē», Sergejs Tutarinovs — S. Babajevska «Zelta Zvaigznes kavalieri», Izvekovs — K. Fedina romanā, un daudzus citus varonus.

Starp citu, kritiķis vienu otru reizi pievēršas dažiem šiem tēliem, bet kā viņš to dara? Viņš liek sadurties, nostāda pretstatā rakstniekus un viņu darbus. Tā viņš rīkojas ar Pavlenko romanu «Laimē» un Ažajeva «Tālu no Maskavas». Pirmais no tiem it kā attēlojot vienīgi «padomju tautas iedvesmu», bet otrs — «tās gribu». Lai visādi «paceltu» Batmanovu tēlu kritiķis faktiski gandrīz iznīcina Voropajeva, romana «Laimē» varoņu, nozīmi, kas ir viens no veiksmīgākajiem bolševiku tēliem.

Kritiķis raksta par «Voropajeva jaunrades kaismi», bet turpat arī nirdzīgi jautā: «Vai tadā stāvoklī var ilgi atrasties?» Un tālāk «Voropajeva tēls tik tālu izkaušēts rakstnieka ilriskajā patosā, ka zūd robežas starp objektīvo un subjektīvo». Kas gan slēpās aiz šiem grūti saprotamajiem spriedumiem? Liriskais pirmsākums, ja ticēt kritiķim, dara Voropajeva tēlu netipisku «Lūk, kāpēc, — raksta kritiķis, — līdzās Voropajevam tā gribējis ieraudzīt vadošā darbinieka komunistu spilgtu tēlu ne tikai kā padomju tautas iedvesmas personificēšanu, bet kā tipisku un reizē ar to individuālu reliģiju tēlu, ar asi izlemētu raksturu, tēlu, kas eksistē patstāvīgi... Un lūk, ieradās Batmanovs».

Turpinādam savu līniju padomju rakstnieku darbu pretnostādīšanā, kritiķis atļaujas pat sagrozīt faktus. Piemēram, salīdzinot Batmanovu tēlu ar Gaja tēlu N. Pogodina agrinajā lugā «Mans draugs», viņš izsauc:

«Kāds bezdibenis šķir Batmanovus

no tā pirmo pirmskara piecādu komandieru tipa, kuru spilgti iemiesojums bija Gaja tēls N. Pogodina lugā «Mans draugs»... Atceroties, kā Gajs pamāca savu palīgu: piekrāp, nozēd, noplēš, apšmauc, — lai tikai izpildītu uzdevumu un dotu valstij jaunu varoņu uzņēmumu. Gan tad vēlāk tiks mīkstināts...»

Libermanis būtu vesela bagātība Gajam!

Vispirms te ir acīm redzams negodīgums: N. Pogodina lugā «Mans draugs» nav to Gaja pamācību, par kādām raksta kritiķis, šos vārdus saka nevis Gajs, bet cita persona. Vēl divvaināk ir tas, ka kritiķis mēģina iztēlot cilvēku, kas strādā pēc principa: «piekrāp nozēd, noplēš, apšmauc», kā pirmo pirmskara piecādu komandieru tipisku pārstāvi tas ir, ko to ļaunu pārstāvi, kuri cēla Dņeprogesu, Magnitogorsku Stalingradas traktoru rūpnīcu, kuri radīja varenā socialistiskā industriju.

Rakstā V. Ažajeva romāns nostādīts pretstatā arī V. Panovas darbiem. Un te no jauna redzama nevis kritika gādība par padomju literatūras attīstību nevis principiāli un tajā pašā laikā biedriska trūkumu kritika tā vai cita rakstnieka daudrādē, bet cēnsāns radīt iespaidu, it kā bez romana «Tālu no Maskavas» padomju literatūrā nebūtu nekā izcila. Rakstā izteikts arī nedibināts apvainojums V. Panovai, ka viņas talants «užņemas tam svešu mīsiņu aizstāvēt veco no jaunā».

Nē nevis gādība par padomju literatūras augšanu saskatāma A. Gurviča rakstā, bet, gluži otrādi, vēlēšanās sarīdīt padomju rakstniekus un mazināt, pazemināt padomju literatūras sasniegumus visumā.

3.

Nopietnus iebildumus rada A. Gurviča sniegtais dažu estētikas jautājumu traktējums. Reducējot mākslas priekšmetu līdz kādai tur abstraktai «cilvēka dvēseles pasaulei», kritiķis nonāk acīm redzamā pretrunā ar marksistiskās estētikas pamatprasībām. Vēstulē M. Gorkijam V. I. Leņins rakstīja: «Nesaprotot darbus, nevar saprast cilvēkus citādi, kā... ārēji». Rādot varoņus nedrīkst atraut viņu dvēseles pasauli no viņu sabiedriskās, politiskās un darba prakses.

Ir zināms, ka socialistiskais realisms, būdam padomju dailliteratūras un literatūras kritikas pamatmetode, prasa no mākslinieka patiesīgi, vēsturiski

konkrēti attēlot īstenību tās revolucionarajā attīstībā. Pie tam īstenības mākslinieciskā attēlojuma patiesīgums un vēsturiskā konkrētība jāsavieno ar uzdevumu idejiski pārvēidot un audzināt darba laudis komunisma garā. Patiesīgums, idejiskā mērķtiecība — lūk, visu pirmās kritiķis, kādu socialistiskais realisms izvirza daudrādē. Kritiķis, turpretim, apgalvo kaut ko gluži pretēju. «Nezināmais lielums, — raksta viņš, — ar kuru cinās dzejnieki — tās ir cilvēka gara rezerves. Lai kādās formās izpaustos šis spēks tas ir visiem saprotams. Tas apvieno cilvēkus, kuru šķir telpa laiks, kultūras līmenis, nodarbošanās veids.» Šāds prātojums labprāt parakstīs ikviens buržuāziskās estētikas pārstāvis.

No šādam kaitīgām pozīcijām kritiķis tad arī pieiet V. Ažajeva romana «Tālu no Maskavas» analīzē. Viņš neatbilst uz galvenajiem jautājumiem: kādas raksturīgas mūsu valsts dzīves parādības atspoguļotas romanā? Cik dzīves īsteni un mākslinieciski spilgti rakstnieks tās attēlojis savā darbā? Kā partijas norādījumi ideoloģiskajos jautājumos palīdzējuši rakstniekam dziļāk izrast mūsu īstenības attīstību un patiesīgāk attēlot to romanā? Par šiem jautājumiem kritiķis neinteresējas.

Romana darbojošos personu analīzes liela daļa dibināta uz scholastiskiem prāta slēdzieniem. Batmanovs aplūkots vienīgi kā gribas iemiesojums, bet Zalkinds — kā prāta un cilvēcības iemiesojums. Sākumā pacēlis Batmanovu pāri visiem padomju literatūras pozitīvajiem tēliem; kritiķis tagad, pretstatot viņu Zalkindam, nogāž varoni zemē. «... Ir jūtu un attiecību sfera — raksta kritiķis, — kuru Zalkinds iepazīstinājis daudz dziļāk nekā Batmanovs.» «Batmanovs diktē gudri, bet diktē, — turpretim Zalkinds apelē pie sirds un prāta...».

Mākslīgi pretstatot šos varoņus, kritiķis, par spīti faktiem un saprātam, mēģina ievazāt kaitīgo tēzi, ka atšķirība Zalkinda un Batmanova raksturos, atšķirība viņu darba stilā, viņu izturēšanās veidā un attiecībā ar cilvēkiem — tas ir «sva veida konflikts», «Tēva» un «mātes» konflikts, kuri domā par to kā audzināt «uzticamus bērnus».

Kritiķis pareizi atzīmē, ka romanā ļoti parādīts kolektīvs. Bet, analizējot darbu, viņš neparādā kā rakstnieks radoši atrisinājis šo uzdevumu. Ir zināms, ka jebkura padomju kolektīva

dvēsele, vadošais spēks ir komunisti, partijas organizācija. Tā tas arī parādīts romanā «Tālu no Maskavas». Bet kritiķis savā plašajā rakstā gandrīz neskar šo mūsu literatūrā ļoti svarīgo problēmu.

Scholastisko, no reālā pamata atrauto spriedelējumumu ļaunrātīgas izmantošanas rezultātā romana «Tālu no Maskavas» saturs parādīts izkropļotā veidā.

Aplūkotajā rakstā, protams, ir arī pareizi novērojumi un dibinātas piezīmes taču tas nespēj grozīt tā kaitīgo pamatstruktūru.

Ja rakstā «Pozitīvā parauga spēks» būtu atsevišķas neprecizitātes un mazāk svarīgas kļūdas, nebūtu vajadzīgs tik sīki pie tā pakavēties. Taču raksta saturs rāda, ka mūsu priekšā ir antipatriotiskos uzskatu recidīvs literatūras kritikā, uzskatu, kurus partija jau sen nosodījusi.

Vai kritika A. Gurviča kļūdas ir neļaušas? Nē, nav vis neļaušas. Ir zināms, ka padomju sabiedrība 1949. gadā atmaskoja un nosodīja antipatriotiskās teātra kritiku, kosmopolitu grupas darbību, kurā ietilpa arī A. Gurvičs.

Savos agrākajos rakstos kritiķis pretnostatīja padomju literatūrā klasiku, lai mazinātu padomju literatūras labāko sasniegumu nozīmi. Grāmatā «Meklējot varoni» viņš izteica domu, ka padomju literatūra it kā neesot radījusi īstu varoni. Viņš centīgi meklēja padomju literatūras varoņu tēlos divdabīgumu, apzinās un raksturo nepilnības, argmeloja padomju cilvēku.

Šajā rakstā kritiķis no jauna, tieši, citā formā, nostāda padomju literatūru pretstatā krievu klasikai. Tagad viņam tas ievajadzējies, lai parādītu izkropļotā veidā, nomelnotu lielo klasisko mantojumu, ar ko lepojas visa padomju tauta. Neapvaldīti slavinādam romanu «Tālu no Maskavas», kritiķis mēģina mazināt padomju literatūras sasniegumu visumā. No jauna no tām pašām pozīcijām kritiķis rakstnājas zemapzinās «dzilumos», meklē to pašu izdaudzināto divdabīgumu padomju cilvēku raksturos.

A. Gurviča raksta parādīšanās žurnālā «Novij Mir» vēlreiz atgādina, ka nepieciešams noteikti izbeigt liberālu izturēšanos pret mēģinājumiem ievazāt literatūras kritikā svešus, antipatriotiskus uzskatus.

(«Pravda», 1951. gada 28 oktobrī)

Arodbiedrību mākslinieciskās pašdarbības Vissavienības skate

TAUTAS MĀKSLAS SPĒKA DEMONSTRACIJA

kursijas, muzeju apmeklējumi, Maskavas apskate, «Mīrušo dvēseļu» izrāde Akademiskajā Dailē teātrī — viss redzētais kā neizmējamā bagātību avots doš spēku tā locekļu tālākajam darbam.

Skates noslēgumā Arodbiedrību nama Kolonu zālē notika konference, kurā lielie padomju mākslas meistari rezumēja un novērtēja šīs skates dalībnieku sniegumu. Runās izskanēja gandarījums par skates rezultātiem. Šis gandarījums patiešām ir pilnīgi pamatots.

Padomju Savienībā ir ap 40.000 dramatisko pulciņu. Milzīgas mākslinieciskās pašdarbības dalībnieku masas veic lielu, atbildīgu darbu tautas komunistiskajā audzināšanā. Pašdarbība aug un attīstās ar katru dienu. Tā mūsdienās no profesionālā teatra un iedarbojas uz profesionālo teātri kā liels tautas mākslas spēks. Tikai 3 gadi pagājuši no iepriekšējās skates, un mēs šodien ar lepnību varam atzīmēt lielo progresu. No 15 labākajiem kolektīviem, kas šogad piedalījās skatē, bija grūti izraudzīties vislabāko, tāpat kā grūti atzīmēt vajākos, jo visumā līmenis bija ļoti augsts. Skate liecināja par pareizu repertuāra līniju. Pagājušajā skatē bija maz padomju lugu, tagad tām vadošā vieta (no 15 lugām 9). Kā ļoti nozīmīgs fakts jāatzīmē tas, ka lielie klasiķi, kas ir cietis rieksts pat profesionāliem teātriem, veiksmīgi iestudēti pašdarbībā (Gorkija «Dibēns», Gogola «Revidents», Ostrovska «Negaisis»). Tādējādi repertuārā aizskartas visas padomju dzīvi interesējošas problēmas, un tās gan režisoru iecerē, gan skatuviski izveidojumā, gan akteņu meistariņā iemiesotas teicami.

Jāatzīmē, ka pašdarbības kolektīvi izvirzījušies no pseidotatralisma, radījuši tēlus no dzīves patiesības, nevis no teātra tradīciju viedokļa. Irbenāju birzālā, piemēram, nav atkārtotas daudzu teātru un autora klūdās. Tas liecina par politisku un māksliniecisku redzīgumu. Mākslinieciskās pašdarbības kolektīvu izrādēs veiksmīgi atrisinātas sēžu ainas, kas bieži neizdodas profesionāliem teātriem. «Plašajā stepē» labākā bija tieši sapulces aina, tāpat «Gatavības apliecība» labākā aina — komjaunatnes komiteja.

Padomju cilvēka augšanas procesa parādīšana ir grūti atrisinājama problēma pat mūsu profesionālajiem teātriem. Tādēļ jāpiecējas, cik spējīgi un skaidri to šķetina mākslinieciskās pašdarbības dalībnieki, piemēram, izrādē «Direktors», «Gatavības apliecība» u.c.

Lielā svaigums un patiesīgums atklājās «Konstantina Zasloņova» izrādē, kur 8 no dalībniekiem pašī bijuši partizāni. Tēli nav izdomāti, bet dzīvē pārdzīvoti, isti.

Ne tikai galvenie tēlotāji, bet arī epizodisko lomu veicēji ir strādājuši rūpīgi un pareizi. Tas liecina par ansambļa izjūti. Daudzi galveno lomu tēlotāji (Chlestakovs, Uldis u.c.) spējīgi saistīt uzmanību, sākot ar pirmo celienu līdz pašam luga beigām. Šīs skates izrādēs nebija štampu un atdarinājumu, kas senāk vēl lielā mērā apslāpēja svaigumu, būdami launs mantojums no vecā teātra. «Ja 3 gadu laikā sasniegts tik daudz kas notikis pēc nākošajiem 3 gadiem?» — ar lepnību priekšu valcēja PSRS tautas mākslinieks Petrovs, un mēs visi sajūtam, cik lielākas perspektīvas pavērtas mūsu mākslinieciskajai pašdarbībai.

Kādreiz Stanislavskis radīja teātri no mākslinieciskās pašdarbības, lai protestētu pret veco sastingušo teātri. Vinam bija jāveic grūts cīņās ceļš. Šodien situācija mainījies. Stanislavskis vairs nav, bet tagad mūsu bolševiku partija visa padomju tauta palīdz mākslinieciskajai pašdarbībai nostāties blakus profesionālajam teātrim. Ar pilnu pārliecību varam teikt, ka mūsu zemē māksla ir tautas māksla.

Lai vēl tālāk kāpinātu mākslinieciskās pašdarbības augšanu, mūsu žurnālos un laikrakstos jāievieto populāri teoretiski raksti par režisora un aktiera darba metodi, par Stanislavskas mantojumu, par socialistiskā realisma un marksistiskās estētikas jautājumiem. Praktiska palīdzība mākslinieciskajai pašdarbībai jāsniedz sistemātiski, ne tikai atsevišķos gadījumos. Un šai palīdzībai jābūt pedagoģiskai un mērķtiecīgai. Dramaturgiem jāraksta idejiski augstvērtīgas lugas, jāizskauz uzskats, ka pašdarbību var apmierināt viduvēji literāri darbi. Visciešākā mākslas meistarību mākslinieciskās pašdarbības kolektīvu sadarbība ir uzdevums, kura izpildīšana veicinās padomju tautas komunistisko audzināšanu.

Marga Telere

DZEJISKA IZRĀDE

Pūt, vējiņi, dzen laiviņu.
Aizdzen mūs jūrā!
Jūras baltā augstumā!

Uz augstas buras fona, maigi pieklāvis sev pie krūtīm Baibas trauslo ķermeni, stāv spēka pilnais Uldis: nē, viņš neatdos to, pat mirušu... Kāzu laiva dodas savā svinīgajā braucienā «Jūras baltā augstumā» aizkars aizveras. Atskan savilpoto skatītāju patiecīgie aplausi.

Sim lielā latviešu klasika izcilajam darbam aužas cauri sapnīs par vēju, kas noslaucis no dzimtās zemes visu, ko ienīst vienkāršā tauta, — naudas varu, apspiestību, bagātņu mantrāpību un liekulību.

Lugas inscenēšana uz skatuves sagādā zināmas grūtības. Tajā ir daudz kāzu ceremoniju un deju, tautas joku, parunu, sakāmvārdus, un režisoram nav viegli noturēties, neaizrauties ar tautisko ornamentu, kas nāktu par ļaunu darba dziļajam saturam.

Vissavienības mākslinieciskās pašdarbības skates nobeiguma posma dalībnieks — Ventspils strādnieku kluba dramatisks kolektīvs, ko vada režisors Jānis Lūsēns, savu uzmanību pievērš lielāko tiesu tam, lai atklātu Raina dramatisko idejisko saturu. Izrādē valda skaidra un cildena realistiska noskaņa. Paliek atmiņā trešā cēliena beigas, kas atrisinātas vienkārši, stingri un kaut kā īpaši aizkustinoši.

Taisnība, cenšamies pieņemt, lai izrādē valdītu dzīves patiesīgums, režisors dažkārt nonāk pretrunā ar Raina dzejskā dramatisko skaidrību. Atsakoties no skatuviskiem efektiem, Jānis Lūsēns nonāk otrā galējībā. Mizanscenas reizēm ir bezveidīgas, kompozīcija izplūduši, piemēram, Ulda pirmo precību ainā (otrā cēliena beigās). Taču, neraugoties uz atsevišķiem trūkumiem, visumā tas ir ļoti interesants režisora un pedagoga darbs.

No tēlotājiem vispirms gribas atzīmēt Dinu Kupli. Smalkām krāsām viņa zīmē skaistās, milīgās Zanes pārvēršanos par vienu no Baibas slepkavām. Jāna Raina dramaturģijas pievilcība ir tajā apstākļi, ka vārda pilnā nozīmē visi viņa dramatiskie darbi. Ar katru skatu, ar katru ainu rakstnieks atklāj aizvien jaunas iezīmes savu varoņu raksturos. Tur, kur režisors un tēlotājs pareizi noteikuši un atseguši Raina tēlu īsto dabu — tur ir neapšaubāmas veiksmes.

Spēcīga, stalta, skaista — tāda nostājas mūsu priekšā māte, māju saimniece Martas Rentovičas tēlojumā. Cik daudz «labdzimtīga» sašutuma skan viņas balsī, kad tā atbild uz Ulda piparatājiem jokiem; bet kā pārvēršas šī «krievnā» sieva, kad uzzina, ka Uldis iemīlējies Baibā.

Teicama ir Anda Arijas Salmiņas tēlojumā. Atpazīta, ar asu mēli, dzīvprīcīga — tāds ir pirmais iespaids par tēlu, ko izveidojusi Salmiņa. Bet tā ir tikai maska; katrā no nākamajām ainām tēlotāja asi atmasko cinisko dvēseli, kāda mīt saimniekmeitā, kas zem šķietamās labvēlības un skaistā izskata slēpi launprātīgu viltību.

Īpaši gribas parunāt par Ortas lomu Emīlijas Pupudruvas sniegumā.

Kā tēlotājai, tā režisoram izdevies parādīt Ortas piekāršanos Baibai, viņas nesavtīgos centienus savienot meitenes un Daugavas brīvā dēla Ulda likteņus. Bet dažkārt šie viņas centieni ierūst savešanas raksturu, un tad Ortas cildenais tēls kļūst seklāks, mazāk nozīmīgs. Manuprāt, kā režisors, tā tēlotāja nepareizi noteikuši lomas vadlīniju. Rainim Orta ir dziļāka un nozīmīgāka.

«Uldis — straujais vēja dēls» ar savām dzīves alkām, drosmi, vēlēšanos gūt brīvību sev un citiem modina simpatijas Ortā un mīlestību Baibā. To-

mēr ne jau visas šīs spēcīgā un cēlā rakstura īpašības radušas atbilstošu atveidojumu izrādē.

Borisam Burikinam ir ļoti piemērotas ārējās dotības, un, manuprāt, Ulda loma ir viņa iespējās. Taču kā režisors, tā tēlotājs vienkāršojuši dedzīgā daudzgavieša sarežģīto dzīvi. Sākumā viņa Uldi ir maz nebēdnības, pārgalvības, bramanības — viņš nav iereibušais precinieks. B. Burikinam nav izdevies parādīt, kā, Ortas un Baibas gara skaidrības ietekmē, iepazīstoties ar īstu brīvību, Uldis atsakās no stichiskā dumpīguma. Gribas cerēt, ka gan režisors, gan tēlotājs turpinās darbu, atveidojot šo sarežģīto raksturu.

Mildai Freimanei Baibas lomā ļoti labas ir tās ainas, kurās mēs redzam viņas varoņi pazemīgu, kautrīgu, šķistu. Bet Freimanei pagaidām vēl nav izdevies parādīt, kā Baiba — bārenīte pārvēršas par Baibu — cīnītāju. Ulda mīlestība taču modināja Baibā līdz tam snaudošo lepnību, padarīja viņu apņēmīgu un drosmīgu.

Vairākas reizes izrādes laikā skatītāji vienprātīgi aplaudēja Eduarda Rentoviča darinātajam skatuviskajam ietērpam.

Dejas, ko iestudējusi Marta Romanoviča, organiski iekļaujas izrādes ritumā. Izmēģinājis ir precību dejas trešajā cēlienā. Patīk par sevi šī dejas izveidota ar lielu gaumi un izdomu, taču tā traucē skatuviskās darbības pamatplūdumu.

Interesantajam un savilpinošajam stāstam par Daugavu, Uldi un sērdieņi Baibu, ko tik cildeni un svaigi sniedz savā tēlojumā Ventspils kluba kolektīvs, jābūt vienam no nozīmīgiem posmiem šīs kolektīva lielajā, nopietnajā darbā.

D. Vuross,
režisors
(No laikraksta «Sovetskoje Iskustvo»)

Zied padomju tautas talanti

spēcīgu kora kultūras pieaugumu visās padomju zemes malās.

Sinī sakarībā ir dibināts pamats pārdomām par mūsu republikas pašdarbības kora kultūru, ko jau tuvākajā nākotnē citas republikas varētu pārņemt. Padomju Latvijas kora kultūrai ir laba, pamatīgi iesekņojusies slava. Taču tā var nobālet, ja apmierināsimies ar sasniegto, ja necentīsimies augt, iet uz priekšu. Pašapmierinātība ir jebkura progresā bīstamākais ienaidnieks. Un tieši šī pašapmierinātība mūsu republikā vērojama dažāda kora vadītāju un kolektīvu, Par to liek domāt arī skates rezultāti.

Kā īpaši pašdarbības sasniegums jāatzīmē Musorgska operas «Soročinas gadatirgus» uzvedums Stanislavskas un Nemiroviča-Dančenko vārdā nosauktajā muzikālajā teātrī. Leningradieši, Kirova vārdā nosauktās Kultūras pils mākslinieciskās pašdarbības dalībnieki, parādīja, ka pašdarbība var godam veikt arī šādu atbildīgu uzdevumu.

Visos pašdarbības veidos jūtama VK(b) CK vēsturisko lēmumu labvēlīgā ietekme. Auguši kā tautas instrumentu un simfoniskie orķestri, tā deju, teātru kolektīvi un solisti. Repertuāra izvēlē un izpildījumā vērojams augsts idejiskums.

Maskavas skate bija lieliska skola mākslinieciskās pašdarbības dalībniekiem. Vinī sanēma lietišķu kritiku un norādījumus turpmākajam darbam. Te mācījāmies no citiem kolektīviem un apmainījāmies pieredzē. Te nodibinājās

cieša draudzība starp mūsu Dzimtenes visdažādāko novadu laudīm.

Mūsu republikas vokālo māksliniecisko pašdarbību Maskavā pārstāvēja IRAP Kultūras nama jauktais koris (dirigents nopelniem bagātais mākslas darbinieks Leonīds Vigners), LRAP Kultūras nama vīru vokālais kvartets dziedātāja Veronika Pilāne (soprāns) un baritons Visvaldis Gulbis (abi no LRAP Kultūras nama). Sevišķi veiksmīga bija pirmās premijas ieguvēja V. Pilānes debija tik nopietnā sarīkojumā. Labus panākumus guva arī V. Gulbis (1. premija), koris (2. premija) un viru kvartets (vietu neleguva, jo kvarteta dzied arī profesionāli mākslinieki). V. Pilāne un koris piedalījās skates noslēguma koncertā Lielajā Teātrī, kurā atskaņoja tikai vislabākos priekšnesumus.

Esam koncertējuši lielākajās Maskavas koncertzālēs un klubos. Visur esam sirsnīgi un silti uzņemti. Esam apmeklējuši ievērojamākos muzejus, teātrus, jaunceltnes. Vārdus sakot — esam pieredzējuši skaistu un neaizmirstamu braucienu uz mūsu Dzimtenes sirdi, esam guvuši spēcīgus iespaidus par varenās Maskavas gaišo un skanīgo dzīvi, kur brīvi plūst dziesmas dažādu tautu valodās.

«Dziesma ir cilvēka spārni». — teica Maksims Gorkijs. Lūk, šie spārni augstu pacel staliniskā laikmeta cilvēku un nes saulainai un uzvarām bagātai nākotnei pretim.

Y. Sams

Latvijas Arodbiedrību centrālās padomes Kultūras nama jauktais koris

Šajās dienās no Maskavas atgriezās Ventspils strādnieku kluba dramatisks kolektīvs, kas piedalījās Vissavienības mākslinieciskās pašdarbības skatē ar J. Raina «Pūt, vējiņi» izrādi. Izrādē ieguva 1. premiju, kā arī pirmās premijas režisoriem un lielam izpildītāju skaitam.

Piedalīšanās Vissavienības skatē ir izcils notikums, visgrūtākā spēju pārbaude. Ar lielu satraukumu un bažām kolektīva gatavojās šim notikumam, apzinoties lielo atbildību un godpilno uzdevumu — pārstāvēt Padomju Latvijas dramatisko pašdarbību tādā izcilā sarīkojumā kā Vissavienības skatē.

Pirms aizbraukšanas uz Maskavu ventspils strādnieku kluba kolektīvs dienās un naktīs rūpīgi pārskatīja katru iztūcējumu, katru tēlu un domu, lai izrādē iegūtu idejisku un māksliniecisku skaidrību un pilnību. Ar lielu prieku un gandarījumu saņēmu uzdevumu palīdzēt ventspilsniekiem šai pēdējā darba posmā.

Vislabāko novēlējumu pavadīts, Ventspils strādnieku kluba kolektīvs devās uz Maskavu. Pirmā izrāde notika Maskavas Centrālajā bērnu teātrī, tajās pašās telpās, kur savā laikā viesojās LPSR Valsts Dailē teātris. «Pūt, vējiņi» inscenējuma dalībnieki, lielā notikuma šavīnot, koncentrēja izrādē visu savu radošo spēku, lai dotu labāko, ko iespēja. Skatītāju pārpilnā zālē jūsmīgiem aplausiem izteica savu atzinību izrādē, vairākas reizes izsaukdam tēlotājus.

Pēc izrādes kolektīvs noklausījās žūrijas komisijas vērtējumu. Komisijas priekšsēdētājs bija PSRS tautas mākslinieks Stalina premijas laureāts A. Popovs Locekļi — ievērojamā Maskavas mākslas dzīves vadītāji, profesori, režisori.

Žūrijas komisijas domas par «Pūt, vējiņi» izrādi, īsos vārdos atstāstot, bija šādas.

Izrādē lielā mērā sasniegt profesionālas izrādes līmeni. Režijas idejiskais un skatuviskais lugas atrisinājums pelna atzinību. Radīts ansamblis, kas spējīgs attēlot īstu dzīvi uz skatuves.

Augsti vērtējams ir izrādes ritms, muzikalitāte, pelna atzinību bagātās situācijas, spēcīgie, pārļēcināšie tēli, kas darbojas saskaņā viens ar citu. Uldis, Orta, Ciepa, īpat māte, Zane u. c. liecina, kāda talantu bagātība slēpjas pašdarbniekos. Turpmākajā darbā vēl derētu pastiprināt Baibas un Gatina iekšēju spēka līniju lai tā tendence, ko Rainis, zināmo vēsturisko apstākļu dēļ, romantizējis — šodien iegūtu spēcīgāku, optimistiskāku skatu.

Pēc šī panākuma ventspilsniekus izvirzīja noslēguma izrādei Akademiskajā Mazajā teātrī Tālās Ventspils mazais kolektīvs spēlēja Maskavas lielākajā dramatisks teātrī — Akademiskajā Mazajā! Tas ir sapnis, ko realizēt spējis tikai viena zeme pasaulē — Padomju Savienība.

Maskavā pavadītās lielās dienas dziļi ietekmēja kolektīva dalībniekus. Eks-

Augšējā attēlā skats no J. Raina «Pūt, vējiņi» inscenējuma Ventspils strādnieku kluba dramatisks ansamblis. Attēlā: B. Burikins (Uldis) un M. Freimane (Baiba)

1201 — RĪGAS 750. GADADIENU SAGAIÐOT — 1931

RĪGA — PROLETARIATA REVOLUCIONARĀS KUSTĪBAS CENTRS LATVIJĀ

IV. Cīņās par Lielās Oktobra
socialistiskās revolūcijas uzvaru

Pēc 1905. gada revolūcijas laikmeta kara patvaļības un buržuāzijas nežēlīgi vērsās pret revolucionāriem, pret darba ļaudīm atbrīvošanās kustību. Tomēr reakcija, soda ekspedīcijas, kara tiesas un spīdzināšanas nespēja salauzt Latvijas un Rīgas proletariāta drosmi un cīņas sparu.

V. I. Lenins rakstīja: «Būdamā viena no Krievijas socialdemokrātijas priekšpulkim revolūcijas laikā, latviešu strādnieku partija izrādījās priekšgalā arī smagajā kontrrevolūcijas laikmetā.»¹

Apstākļos, kad vajadzēja atkāpties, Latvijas proletariāts, neraugoties uz plašiem arestiem un ārkārtīgām represijām, lielā mērā saglabāja savu nelegālo organizāciju, un LSDSP iespaida darba tautas masās bija spēcīga. 1906. gadā, sekojot partijas aicinājumam, Rīgas strādnieki realizēja I Valsts Domes vēlēšanu aktīvu boikotu. II Valsts Domes vēlēšanās, kad bolševīku partija mainīja cīņas taktiku, Rīgas strādnieki, neraugoties uz reakcijas spāidēm un plašiem arestiem, guva spīdošu uzvaru. Sakaujot vēlēšanu cīnā buržuāzijas blokus, par Rīgas pārstāvi II Valsts Domē tika izvēlēts LSDSP CK loceklis Ozols (Zars). Pārvarējami visas grūtības, kuras izsauca Stolipina 1907. gada 3. jūnija valsts apvērsums, arī III Valsts Domē Rīgas strādnieki sūtīja socialdemokrātu pārstāvi Priedkalnu.

Jau ar 1911. gadu sākās jauni strādnieku revolucionārās kustības uzplūdi. Rīgas un visas Latvijas strādnieki gāja Krievijas revolucionārā proletariāta pirmajās rindās. Biedrs Stalins 1912. gadā proklamēja: «Visiem Krievijas strādniekiem un strādniecēm rakstīja: „Jau 1912. gada 9. janvārī strādnieki Pēterburgā, Rīgā un Nikolajevā mēģināja atzīmēt ar streikiem un demonstrācijām 1913. gada 9. janvārī mēs to izdarīsim visur — visā Krievijā. 1903. gada 9. janvārī asinis dzima pirmā Krievijas revolūcija. Lai 1913. gada sākums kļūst par otrās revolūcijas sākumu Krievijā.»² 1913. gadā streikotāju skaits Vidzemē (lielumlielā daļā no šī skaita deva Rīgas proletariāts) sasniedza 121 tūkstoši cilvēku, bet jau 1914. gada pirmajā pusē Vidzemē bija 355 streiki ar 183.555 dalībniekiem. Rīgas strādniecība kā Latvijas proletariāta revolucionārais priekšpulkis konā ar visas Krievijas proletariātu bolševīku partijas vadībā gatavojās izšķirošām kaujām pret kapitāla un patvaļības spēkiem.

Rūpniecības uzplaukuma gados (1910.—1914.) Rīgas kapitalistiskā attīstība notika straujos tempos. Rīgas lielrūpniecība pirms pirmā pasaules kara apvienoja 372 fabrikas un rūpnīcas, kurās bija nodarbināti 87 tūkstoši strādnieku.

Pirmā pasaules kara priekšvakarā Rīga bija īsta imperialistiskā kapitalisma rūpniecības un ārmju tirdzniecības lielpilsēta, tā galīgi bija zaudējusi savu vācisko raksturu. Biedrs Stalins KK(b)P X kongresā sava referātā galavārdā par nacionālo jautājumu, raksturodams nāciju izveidošanās procesu, atzīmēja: «Pirma gadiem četrdesmit Rīga bija vācu pilsēta, bet, tā kā pilsēta aug uz lauku rēķina un lauki ir tautības glabātāji, tad tagad Rīga ir tīri latviska pilsēta.»³

Imperialistiskais pasaules karš cīrta Rīgai smagas brūces. Jau pašā kara sākumā pilnīgi apstāja darbi Rīgas ostā, jo Baltijas jūra un Rīgas jūras lēc bloķēja Vācijas kara kuģi. 1915. gada augustā sākās Rīgas fabriku un rūpniecības evakuācija. Rīgas rūpniecības milzēni: «Provodņiks» (ar 15.000 strādniekiem), Baltijas vagonu fabrika (4.000), «Feniks» (6.000), «Unions» (4.000), «Feltzer», «Etna» un citi vaļs nedarbojās. Līdz ar fabriku evakuāciju arī strādniekus un viņu ģimenes. Pēc evakuācijas Rīgā bija palikuši tikai apmēram 3400 strādnieki. Rīgas metalrūpniecības strādnieku skaits, kas bija Rīgas revolucionārā proletariāta avangards 1915. gada otrā pusē bija nosīdējis līdz 729 cilvēkiem. Vispārējais iedzīvotāju skaits Rīgā bija samazinājies līdz 200 tūkstošiem cilvēku. Tādēļ kara apstākļos streiku kustība Rīgā gandrīz pilnīgi apstāja. Tomēr Rīgas strādnieku revolucionārās tradīcijas bija dzīvas. 1915. gada 1. maijā vairākas Rīgas rūpnīcās («Merkuris» «Unions» u. c.) notika daļējs politiskais streiks. LSDSP bolševistiskā Rīgas komiteja 1914. gada otrā pusē izdeva ap 40 proklamāciju, kas vērsās pret karu, pret patvaļību. Komiteja realizēja plašu bolševistisku agitāciju armijā un darba ļaužu masās.

Tā Rīga līdz ar visu Krieviju gatavojās februāra buržuāziskaj demokrātiskajai revolūcijai, patvaļības gašanai.

1917. gada februāra dienās Rīgā un visā Latvijā revolūcijas attīstības gaita bija daudz gausāka, nekā to varēja cerēt. Rīgas Strādnieku Deputātu padome «Zinotājs» vienā no saviem pirmajiem numuriem rakstīja: «Petrograda notikumu atbalsts tikai vēl u nāji atskanēja Rīgā... Iemesli nav tālu meklējami Rīgā nav vaļs lielo fabriku strādnieku nav aktīvāko cīnītāju. Rīga pārvērtusies par tipisku sīkpilsētu kurai piedod savādu nokrāsu vairāk nekā 60 tūkstoši Kurzemes bēgļi... Bez tam pie Rīgas vērtiem stāv Hindenburga leģioni (vācu karaspēks).» Tīdos apstākļos latviešu menševiki un dažādu sugu izlīdzēji lielā mērā ietekmēja Rīgas strādnieku Padomi, latviešu strādnieku pulku pirmo Padomi, XII armijas zaldātu Padomes izpildu komiteju (Iskoso's XII) u. c.

Rīga tomēr drīz vien atkal atguva savu revolucionārās kustības vadošo lomu Latvijas dzīvē. Rīgas strādnieku Padomē jau maija sākumā vairākumu ieguva bolševiki. Tā zināmu laiku atvietoja visas Latvijas strādnieku, kareivju un bezzemnieku padomi, kura nodibinājās tikai 1917. gada jūlijā. Rīgas strādnieku Padomes bezzemnieku sekcija vadīja revolucionāro kustību un muižu konfiskāciju uz laukiem. Maija sākumā uz Rīgu pārnāca LSDSP bolševistiskā Centrālā Komiteja un Rīgā kā lielā legala dienas avīze sāka iznākt «Cīņa».

Tātā pašā laikā notika latviešu strādnieku pulku straujš bolševizācijas process. Rīgā, Interimteatra telpās, sanāca latviešu strādnieku pulku Lielā Padome, kas 1917. gada 30. maijā pieņēma latviešu strādnieku vēsturisko lēmumu: «Visu varu Padomēm! No tā laika sākās latviešu revolucionāro strādnieku slavenās cīņas par socialisma un padomju varas uzvaru visās pilsonu kara frontēs.

1917. gada jūlijā Rīgas pili, kas gadu simtenus bija latviešu tautas verdzības simbols, legalī sanāca LSDSP V kongress, kas apstiprināja agrāko konferenču lēmumus, to ka LSDSP ir Lenina un Stalina bolševistiskās partijas sasāvēdala. Savos lēmumos kongress prasīja enerģiski cīnīties pret buržuāzisko Pagaidu valdību, par padomju varas nodibināšanu.

Amerikāņu un angļu diplomātu organizētais, 1917. gada 3. jūlijā uzskatīts Krievijas buržuāzijas un cara armijas virsnieku apvienotais bruņotais uzbrukums bolševīku partijai, padomēm un revolucionārajam proletariātam vērsās arī pret Rīgu, kura, pateicoties atklātai valsts nodevībai, tika atdota vācu imperialistu varā. Latviešu revolucionārie strādnieki, kopā ar saviem krievu biedriem, nesot lielu upurū, trīs dienas varonīgi cīnījās pie Ikšķiles un Juglas, lai aizstāvētu Rīgu, bet tā bija Koriņova un Kerenska pārdota un atdota vācu imperialistiem.

Tieši pēc Rīgas atdošanas vāciešiem Krievijas kontrrevolūcija ar ģenerāli Koriņovu priekšgalā uzsāka puču. Gribešana iznīcināt bolševīku partiju, satriekt padomes nospiest strādniekus un zemniekus jaunā verdzībā. Krievijas strādnieki, zemnieki un zaldāti Lenina-Stalina partijas vadībā satrieca šo puču, noteikti gatavojās proletariskās revolūcijas kaujām.

Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas uzvaras izcīnī Petrogradā un Maskavā aktīvi piedalījās arī Rīgas evakuētie revolucionārie strādnieki.

T. DRAUDIŅŠ

Vēsturisko cīņu dienās viņi klausījās Lenina un Stalina runas, lielo proletariāta vadoņu iedvesmoti, palīdzēja satriekt kontrrevolūciju.

Bet Baltijā reakcijas spēki vēl noturējās. Vācu imperialistu, Baltijas muižnieku un Rīgas fabrikanu zvērīkā izrēķināšanās ar Rīgas revolucionārajiem strādniekiem izsauca gaviļus un prieku buržuāzijas aprindās. Nepārtraukti darbojās kara tiesas, koncentrācijas nometnes bija pārpildītas, visas biedrības Rīgā slēdza, nevienam latviešu laikrakstu neatļāva, Augustā izvērtēja Rīgas pilsētas dome un Rīgas Strādnieku Deputātu Padome tika padzītas, daļu viņu locekļu arestēja. Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas dienās lielākā Latvijas daļa līdz ar Rīgu bija vācu okupantu rokās.

Bet Rīgas proletariāts, bolševīku partijas vadīts, arī vācu okupācijas laikā turpināja varonīgu cīņu par padomju varu, par socialistiskās revolūcijas lietu. Bolševīku izdotie nelegalie laikraksti: «Biedrs», «Zinotājs», «Spartaks» un «Cīņa», kā arī daudzas proklamācijas mobilizēja darba laudis okupantu varas sagrāvei. Okupantu varmācīgie līdzekļi un pat nāves draudi nespēja salauzt Rīgas strādnieku revolucionāro sparu. Oktobra revolūcijai bija jāuzvar arī Latvijā.

V. Padomju Rīga 1919. gadā

Kad 1918. gada rudenī imperialistiskā Vācija tika satriekta un iesākās revolūcija Vācijā, izjuka arī vācu okupācijas armija austrumos. Lenins rakstīja: «Revolūcijas apspiešanu sarkanaļā Latvijā, Somijā un Ukrainā Vācija samaksāja ar armijas demoralizāciju. Vācijas sakāvi Rietumu frontē ievērojamā mērā radīja tas, ka vecā armija Vācijā vaļs neeksistēja.»

Kolčarskaļai Vācijai sabrūkot, Padomju Krievijas Centrālā Izpildu Komiteja 1918. gada 13. novembrī anulēja Brestes miera līgumu un visas no tā izrietošās saistības. Darba laudis, vāciešu okupētajos apgabalos neatlaidīgi cīnījās par padomju varas atjaunošanu.

Jau parādījušās revolūcijas pirmās pazīmes okupētajos apgabalos — rakstīja biedrs J. V. Stalins. — Streiki Igaunijā, demonstrācijas Latvijā, vispārējs streiks Ukrainā, vispārēja revolucionāra rūsģana Somijā, Polijā, Latvijā — visas tās ir pirmās bezdēlīgas, lēkai teikt ka revolūcija un padomju valdības šais apgabalos — visuvākā laika iautājums.»

Socialistiskās revolūcijas uzvarošā gaitā Krievijā un vācu okupācijas armijas sabrukums arī Latvijā izraisīja darba ļaužu aktīvu cīņu par savu brīvību un tiesībām, par padomju varu. Rīgas proletariāts bolševīku partijas vadībā bija šīs cīņas avangards. Rīgā 1918. gada 18. un 19. novembrī slepeni notika Latvijas bolševīku XVII konference, kura proklamēja, ka «varas iautājums arī Latvijā atrisināms tikai bruņotā cīņā». Konference aicināja Latvijas darba laudis «uz visdrīzāko bruņotu sacelšanos cīņā sazinā ar Padomju Krievijas un okupēto apgabalu (Lietuvas,

Igaunijas utt.) revolucionārajiem spēkiem pret junkuriskj buržuāzisko valdību.» Tātāt pēc konferences Rīgā nodibinājās «Latvijas kara revolucionāra komiteja».

Rīgas strādnieki jau 1918. gada 17. novembrī izgāja plašās demonstrācijās ar lozungiem «Visu varu Padomēm!». Pagrīdē iedzītā Rīgas Strādnieku Padome lielā mērā legalizēja savu darbību. 1. decembrī tā sasauca Rīgā 7 plašās strādnieku sapulces sava sastāva papildināšanai. Tajās pulcējās desmitiem tūkstošiem Rīgas strādnieku. Latvijas buržuāziskā «valdība», kas Amerikas un Anglijas imperialistu uzdevumā bija radīta vācu okupācijas varas vietā, sazinā ar šovinistisko Rīgas vācu zaldātu padomi, aizliedza šīs Rīgas strādnieku padomes sasauktās sapulces un virzīja pret tām bruņotās vācu «zelbstsūca» un latviešu buržuāzisko nacionālistu bandas. Cīņai pret baltgvardu varmācībām Latvijas strādnieki aicināja palīgā savus brāļus — latviešu revolucionāros strādniekus, kuri toreiz atradās pilsonu kara frontēs kaujās pret Kolčaka bandām. Latviešu strādnieki, Latvijas iedzīvotāju sirsnīgi atbalvēti, decembra sākumā sāka virzīties uz Rīgu — no Latgales caur Daugavpili un no Pleskavas caur Valku. 18. decembrī Valku atbrīvoja X strādnieku divīzija, kuras komisars bija slavenais revolucionāro strādnieku varonis Jānis Fabriciuss. 22. decembrī atbrīvoja Valmieru. 23. decembrī — Cēsis. Pēc tam latviešu strādnieki un partizāni strauji tuvojās Rīgai.

Biedrs J. V. Stalins nepārtraukti interesējās, kā attīstās darba ļaužu cīņas par padomju varu Ukrainā, Lietuvā un Latvijā.

«Arī Latvijas strādnieki sākuši savas izmocītās tēviņas atbrīvošanu. Deputātu Padomju atjaunošana Veravā, Valkā, Rīgā, Liepājā un citās vietās Latvijā, Rīgas strādnieku mēģinājumi revolucionārā cēlā iegūt nepieciešamās politiskās brīvības, latviešu strādnieku strauji virzīšanās uz Rīgas pusi — tas viss liecina, ka buržuāziskā republikāniskā «valdība» Latvijā gaida tāds pats liktenis kā Igaunijā.»⁴ 1918. gada 22. decembrī Padomju Krievijas Tautas Komisaru Padome ar Lenina parakstu publicēja dekretu par Latvijas Padomju Socialistiskās Republikas un tās valdības atzīšanu. 23. decembrī Padomju Krievijas CK oficiāli atzina Latvijas, kā arī Igaunijas un Lietuvas Padomju republikas, apsolia tām savu palīdzību. Vācu okupanti un muižnieku landesvers kura sastāva ietilpa arī latviešu buržuāziskie nacionālisti, tātāt kontrrevolucionārie bijušās cara armijas virsnieki, mēģināja pie Inčukalna apturēt latviešu strādnieku virzīšanos uz Rīgu. Bet šie reakcijas spēki tika izklidināti un panikā atkāpās uz Kurzemi.

Biedrs J. V. Stalins rakstā «Darbs voicas» konstatē: «Vecās pasaules» aģenti un Igaunijas, Latvijas un Lietuvas tumsoni bēg kā velns no krusta... Vētrāini un neapturami aug revolūcija Latvijā. Slavenie Latvijas sarkanie strādnieki, kas jau ieņēmuši Valku, uzvaroši aplene Rīgu. Latvijas Padomju valdība, kas nodibinājusies šīnīs dienās, ar drošu roku veld Latvijas strādniekus un bezzemniekus pretim uzvarai.»⁵

¹ V. I. Lenins, Raksti, 28. sēj., 63.—66. lpp.
² J. V. Stalins, Raksti, 4. sēj., 131. lpp.

Leona Paegles dzejoļi

Uzvaras svētki

Pilsēta karogu pilna,
sarkani, sarkani vien!
Purpura lepnums,
rožu un neļķu magoņu daile,
asiņu svētums un ciešanu gaile,
griba uz vienību, griba uz brīvi
karogos plīvo.

Zaļumi, ziedi un vijīgas vijas
balkonos, fasādēs, pilāros vijas,
plakati milzīgi, gleznas uz namsienām,
1917.

Sarkst austrumos gaiši, un laikmeti
šalc,
top jaunveidi nevela miglā,
ar sauli no austrumiem varonis stalts
jāj kumelā sarkanā, žiglā.

Vējš mokoņus debesu paslieksnī vej,
top saulotās darbības sīkās,
pret jātnieku miljoni cerības ceļ
un taisnas liec muguras likās.

Melnis kraukļu bars gadsimtiem plosīja
tos
ar krustu un kuprotu knābi,
1918.

mūriem un sētām.
Kritušos piemin un sumina dzīvos,
kas uzvaru veda,
spītējot cietumiem, ciešanām, rētām.
Krāsoti balti mirdz stabi un spīguļo
arkas,

brīvības kolonas, piemiņas granti
paceļs krustceļos, laukumos, parkos;
debesis, vakar vēl tumsas un spiedošas,
šodien ir saulainas, vieglas un ziedošas;
uzvaras svētki!

badis rītos un nelaime vakaros
bij balvas, ko atnesa švābi.

Nu kraukļu bars bailēs pret vakariem
skrien,
bet pretim krāc darba tautas jūra,
un uzliesmo upuns, ko latvis mūždien
priekš viņiem uz akmeņa kura.

Sarkst austrumos gaiši, un laikmeti
šalc,
top pasaule gaiša un plaša,
pret rietumiem aizjono varonis stalts
uz brīvības kumelja aša.

Pirmāis Maijs

Ziedoņa saule mums krūtīs un sejās,
sarkani karogi pāri mums zied,
varenā ritumā ielās un ejās
brīvības kareivji soļo un dzied:

Labāku nākotni nesam,
pagātnes varai būs grūt,
brīvības kareivji esam,
pasauli gribam sev gūt.

Sodien mēs strādnieku vienību svinam.
Mīļonu miljoniem radio sauc:
— Brāļi, mēs gaidām! — Ak brāļi, mēs
zinām,
gatavi esam! — šurp atbilde trauc.

Labāku nākotni nesam,
pagātnes varai būs grūt,
brīvības kareivji esam,
pasauli gribam sev gūt.

Jaunu un labāku dzīvi sev ceļam,
darba un taisnības saule kur spīd,
vienotā sajūsmā spēkus sev smejam,
gatavi cīņai un darbam ikbrīd!

Labāku nākotni nesam,
pagātnes varai būs grūt,
brīvības kareivji esam,
pasauli gribam sev gūt.

Baltgvardiem palīdzēt nespēja arī Anglijas kara kuģi, kas admirāla Sinklera vadībā 31. decembrī ieradās Daugavas grīvā. Inčukalnā sakauti, vācu okupanti, baroni un latviešu buržuāzisko nacionālistu «valdība» 1919. gada 2. janvārī atstāja Rīgu un bēga uz Liepāju. Vīniem līdz bēga arī latviešu menševiki, kas jau bija sevi parādījuši par latviešu darba ļaužu visniknākajiem ienaidniekiem.

1919. gada 3. janvārī Rīgā ienāca latviešu strādnieki, kuras ar gaviļiem apsveica Rīgas darba laudis, kas sacelšanās cēlā jau bija varu saņēmuši savās rokās.

1919. gada 13. janvārī Rīgā sanāca Vislatvijas strādnieku, bezzemnieku un strādnieku padomju kongress, kas proklamēja padomju varu Latvijā, pieņēma Konstitūciju, apstiprināja Padomju Latvijas valdību un socialistiskās celtniecības plānu. Padomju Krievijas Centrālās Izpildu Komitejas vadā kongresu personīgi apsveica CK priekšsēdētājs J. Sverdlovs, kas bija ieradies Rīgā. Viņš pasvītēja, ka «dzīvīn vai ar kādu bijušo Krievijas imperijas daļu mēs esam tik cieši saistīti kā ar Sarkano Latviju.» J. Sverdlovs sevišķi atzīmēja latviešu strādnieku varonīgās cīņas pilsonu kara frontēs.

Padomju Latvijas valdība un komunistiskās partijas vadība Latvijas darba laudis 1919. gadā uzsāka lielus darbus tautas summniecības atjaunošanā un tās pārveidošanā uz socialistiskiem pamatiem. Rīga, tāpat kā visa Latvija, bija vācu okupantu izlaupīta un izpostīta. Tikai ar labības tiešiem no Ukrainas, kas, izpildot tiešiem V. I. Lenina rīkojumu, tika sūtīti uz Latviju, bija iespējams Rīgas darba laudis glābt no bada. Tas deva iespēju sākt Rīgas rūpniecības atjaunošanu, kura bija lielā mērā iznīcināta. Padomju valdība izdevās uzsākt darbus «Feniksa» vagonu fabrikā un organizēt darbu mehānizētajā Kļemensa fabrikā. Jau 1919. gada 1. maijā Rīgas fabriku strādnieku skaits sasniedza 10.000 cilvēku, kamēr janvārī bija tikai 3.000. Šis skaits, ievērojot Rīgas ārkārtīgi smagos pārtikas apstākļus, bija liels Padomju varas sasniegums. To panāca tādēļ, ka Rīgas strādnieki un visi Latvijas darba laudis pirmo reizi savas tautas vēsturē varēja brīvi veidot un celt savu dzīvi, pārkārtot to uz socialistiskiem pamatiem.

Bet šo jaunās dzīves celtniecību pārtrauca Amerikas un Anglijas imperialistu rīkotais un vadītais kara gājieni pret Oktobra revolūciju, kuram tie izmantoja sakautās Vācijas karaspēku latviešu un igauņu buržuāzisko nacionālistu un citas baltgvardu bandas.

V. I. Lenins Maskavas Padomes ārkārtējā sēdē 1919. gada 3. aprīlī norādīja: «Tagad vācieši virzās uz Daugavpili, lai atbrīvotu Rīgu. No ziemeļiem viņiem palīdz igauņu baltgvardi par naudu, ko sūta Anglija, ar brīvprātīgiem, kuras sūta zviedri un dāņi, kuras cauri un cauri uzpīrkusi Anglija, Francija un Amerikas miljardieri.»

Kontrrevolūcijas bruņoto spēku kopskaitis sasniedza 80 tūkstošus cilvēku. Kanu un angļu ieročiem apbruņotu algotu. Šis skaits divkārt pārsniedza Padomju Latvijas bruņoto spēkus. 1919. gada 22. maijā ģenerālis fon der Golca vadītās starptautiskā kontr-revolucionāru bandas, kuru sastāvā ietilpa arī latviešu buržuāzisko nacionālistu — korporu un virsnieku rotas, iebruka Rīgā. Vācu dzelzsdīvīzijas un landesveram vadīdēja iekšru Rīgas kvartālu ieņemt ar smagām kaujām. Sevišķi niknas kaujas notika Daugavmaļā.

Ielausīnīes Rīgā, vācu okupanti, baltgvardi un latviešu buržuāziskie nacionālisti nežēlīgi izrēķinājās ar revolucionārajiem Rīgas strādniekiem un komunistiem. Uz Rīgas ielām gulēja nonāvēto kauzdes. Nedēļas laikā vācu landesvers Rīgā eņšāva vairāk nekā 4000 cilvēku. Pa Rīgas ielām, pēc aculiecinieku nostāstiem, staigāja landesvera ostruļas, kuras ar saucienu «hail» apturēja gājējus un turpat uz ielas daudzus no viņiem nošāva. Bet ar to vēl nenoslēdzās Rīgas strādnieku mocības. Kā liecina oficiāli dati, Rīgas centrālcietumā no 1919. gada 5. līdz 10. jūnijam nošauti 1.109 apcietinātie latviešu revolucionāri.

Ģenerāļa Golca karagājienam pret Padomju Latviju sankcionēja Anglijas militārā, misijas vadītājs ģenerālis Gols. Tādēļ par mežonībām un slopka-vībām, ko 1919. gada maijā Rīgā sarkkoja baltgvardi, vispārma kārta atbildīgas šā kara īstenās organizētājas un iedvesmotājas — ASV, Anglijas un Francijas valdības.

1919. gadā padomju vara Rīgā pastāvēja tikai dažus mēnešus. Šie mēneši bija viens no ievērojamākajiem un varonīgākajiem posmiem latviešu darba tautas vēsturē.

KINO ŽURNALS «PADOMJU LATVIJA»

Z. JEVZOVIČA

Katru nedēļu republikas kinoteātros demonstrē jaunu kinofilmu kino žurnālu «Padomju Latvija». Šis žurnāls stāsta par svarīgākajiem notikumiem Padomju Latvijas saimnieciskajā, sabiedriskajā un kultūras dzīvē. Tas iepazīstina visplašākās skatītāju masas ar mūsu rūpniecības, novatoru un lauksaimniecības pirmrindnieku sasniegumiem, sportistu rekordiem, ar jaunām izrādēm teātros, pašdarbības kolektīvu veikumiem un daudz ko citu, kas ir nozīmīgs un ievērojams cēniņš republikas dzīves dažādās jomās.

Par kino žurnāla «Padomju Latvija» ievērojamu panākumu jāatzīst liels skaits sīžetu, kas veltīti vienam tematam un noraksturo lielākā laika posmā atsevišķu cilvēku vai pat vesulu kolektīvu izaugsmi.

Nesen žurnāls parādīja sīžetu «Padomju saimniecības «Liepupe» slaucēja». Republikas izcilā slaucēja Sociālistiskā Darba Varone Milda Lazdina-Judina pirmo reizi filmēta kino žurnālā pirms trim gadiem. Toreiz viņa vēl bija vienkārša padomju saimniecības «Liepupe» strādniece, kas ar savu apzinīgo, pašizlīdzīgo darbu izvirzījās pirmrindnieku skaitā. Pēc kāda laika žurnālā viņai atkal bija veltīts sīžets, šoreiz kā republikas jauno lopkopju socialistiskās sacensības iniciatorei. Pēc tam skatītājs ieraudzīja jauno slaucēju Latvijas PSR Zinātnu akadēmijas sesijas tribīnē, stāstot par savu darbu pieredzi. Un visbeidzot kinu žurnāls parādīja, kā viņai, vienkāršai lauku sievietei, pasniegt Lenina ordeni un Sociālistiskā Darba Varona Zelta Zvaigzni. Tādējādi kinu žurnāla atsevišķi sīžeti kopā izveido viengabalainu republikas slavenās darba pirmrindnieces tēlu.

Tāpat vairāki sīžeti pastāsta par Rīgas Vagonu rūpniecības ievērojamo stachanovieti Latvijas PSR Augstākās Padomes deputātu Juri Masuli, lokomotīves vadītāju Alfredu Grayu un citiem.

Pēc sīžetiem, kas veltīti Lenina vārdā nosauktajam kolchozam Bauskas rajonā, var vērot vesela kolchoza liktenus. Nesenā pagātnē kolchozs «Vārpa» cēla savu pirmo, vēl samērā primitīvu māju putnu fermu. Atzīst, ka liekā kļuva kolchoza sabiedriskā bagātība, auga tā laudis. Vienā no kinu žurnāla sīžeti parādīta kolchoza labāko kolektīvā darba darītāju uzņemšana partijā. Nelielais lauksaimniecības artelis «Vārpa» apvienošanās rezultātā kļuva par Lenina vārdā nosauktā kolchoza sastāvdaļu. Tagad apvienotajam Lenina vārdā nosauktajam kolchozam ir 4 labi iekārtotas putnu fermas, jauna liellopu kūts 120 govīm un daudz cita, kas padara šo lauksaimniecības arteli par pirmrindnieku visas republikas mērogā.

Kino žurnāla «Padomju Latvija» šā gada sīžetu pamattemā atspoguļojas, ka republikas darba laudis izpilda saistības, ko viņi uzņēmušies vēstulē biedram S. Stalinam.

Rosīga, daudzpusīga un daudzveidīga ir dzīve mūsu republikā. Mēs redzam kino žurnālā, kā Latvijā veic pasūtījumus komunisma dižceltnēm. Rūpniecībā «VEF» izgatavotas automātiskās telefona stacijas Kuibševas un Stalingradas hidroelektrostaciju celtniekam. Rīgas Turbomehāniskā rūpniecība devisi nākamās elektrostacijas turbinas modeli, Rīgas Mašīnbūves rūpniecība izgatavojusi peldošos tvērvēlceļus Kuibševas HES celtniekam.

Labi izdevies sīžets, ko Dobeles rajona Stalina vārdā nosauktā kolchozā uzņēmis operators M. Sneiderovs. Tajā šī, bet ļoti uzskatāmā parādīta pirmrindas darba metodes, gatavojoties pavasara sējai. Kad attiecīgo kinu žurnālu saņēma Dobeles rajonā, partijas rajona komiteja sasauca visus kolchozu priekšsēdētājus un demonstrēja viņiem to, lai sekmētu pirmrindnieku pieredzes ātrāku apgušanu.

Kino žurnāls cenšas parādīt Padomju Latvijas sabiedriskās un ekonomiskās dzīves ciešās saites ar pārējo padomju republiku sabiedrisko un ekonomisko dzīvi, brālīgo republiku palīdzību Latvijai. Mēs redzam Rīgas un citu republikas pilsētu fabrikās un rūpniecības tautas mašīnas un ierīces, kas pienākušas no visām Padomju Savienības malām, jauno lielisko tehniku kolchozu tīrums, ko tāpat atsūtījuši brālīgo republiku darba laudis. Latvijas strādniekus iepazīstina ar savām darba metodēm Leningradas slavenais ātrvirpotājs Henrihs Bortkevičs; apmaiņas ar pieredzi Maskavas, Rīgas, Rostovas apavu rūpniecības labākie stachanovieši. Tas viss radis atspoguļojumu kino žurnālā.

Bet, diemžēl, ne jau visi žurnāla sīžeti pilnīgi un interesanti atspoguļo filmētos notikumus. Dažus no tiem raksturo pavirša, nepārdomāta pieeja uzdevumam. Tāpēc līdzās spilgtam, teicami izveidotam līnu kombinā vadītāja Jāzepa Soldatenika kinoportretam, ko radījis operators G. Gri-

bermans, sastopam sīžetu, kuru filmējis operators V. Gailis nav pratis pārlecināsi, pilnīgi atklāt svarīgu tematu — parādīt Padomju Latvijas kombināriem talkā atbraukušā Kubanas kombiniera darbu, popularizēt viņa pieredzi.

Daudzi sīžeti, kas stāsta par rūpniecību, filmēti apskata kārtībā, neatsejot parādības būtību, svarīgākās iezīmes novatoru pieredzē, tās pamatlīnijas. Operatori M. Sneiderovs un M. Poselskis filmējuši sīžetu, kas stāsta par tekstilfabrikas «Astotais Marts» kvalitātes teicamnieku brigādi. Bet minētais sīžets nepavisam nedod iespēju skatītājam izprast galveno — kāpēc brigādei piešķirts šis goda nosaukums.

Pastāv plaši ieviesies, bet nepareizs uzskats, ka šā kinofilmā sīžeta nav iespējams atsegt tā vai cita novatora priekšlikuma, stachanoviešu darba metodes būtību. Taču dzīve apgāz šo uzskatu. Operators V. Vereščaks filmējis sīžetu, kurā pilnīgi, uzskatāmā un spilgti parādīts, kā cinās par ekonomiju rūpniecībā «Sarkanā Zvaigzne», kurā atsegtā to darba panākumi būtu, ar kuriem saņemti izcili panākumi. Citur labi parādīta cīņa par pašizmaksas pazemināšanu Autoelektropiederumu rūpniecībā.

Operators M. Sneiderovs pratis šā sīžeta par Līgatnes papīrfabrikas strādnieku klubu pastāstīt par tā lielo bibliotēku, par tehniskās propagandas pulcina augsto kultūru, par darbu motospēļu sekciju, kurā apvienoti 50 motociklisti. Un tas viss parādīts uz jauna staltā kluba un Vidzemes gleznainās dabas fona.

Ļoti svarīgi ir prasīgi parādīt sīžeta ainavu, atspoguļot republikas dabas krāšņumu. Veidojot kadru, operators to nedrīkst aizmirst. Bet ainava nedrīkst arī dominēt uz ekrana; tai jābūt neatņemamai, organiskai kadra sastāvdaļai, saskaņotai ar pārējām.

Rūnājot par operatora darbu, jāatgādina, ka operatora Irina Masa prot vienmēr labi izvēlēties materiālu un to atbilstoši sīžeta kompozīcijas zinā interesanti uzņemt filmā. Filmējot sporta sīžetus, operatori V. Masa, M. Poselskis, M. Sneiderovs pratuši plaši un interesanti parādīt republikas sporta dzīvi. Te ir sīžeti, kuros figurē gan futbols, gan motovelosports, airēšana, peldēšana, vieglatlētikas sacensības. Bet, diemžēl, aizvadītajā vasarā kļūda laistajos kinu žurnālos nav parādīts neviens fiziskās kultūras un sporta pamatkolektīvs uzņēmumā, kolchozā vai iestādē. Tas ir nopietns žurnāla trūkums.

Ipaši jārunā par zinātni un mākslu. Sīžeta, kas iepazīstina skatītājus ar akadēmiku profesoru A. Smitu, sniegtis interesants tēlojums par viņa zinātnisko un sabiedrisko darbību, par to, kā viņš audzina jaunos kadrus. Tāpat saistošs ir sīžets par Lenina vārdā nosauktās Vissavienības Lauksaimniecības akadēmijas sesiju, kas notika Latvijā, par zinātnieku ierašanos republikas kolchozos.

Bet, diemžēl, tas arī ir viss. Zinātnei veltīti sīžeti kinu žurnālā ir nepielaujami maz.

Turpretim Padomju Latvijas māksla kinu žurnālos parādīta patiešām daudzpusīgi.

Visbeidzot jārunā par kinu žurnāla tēlojošo materiālu un diktora tekstu savstarpējo saskaņotību un iedarbību. Teksts dokumentālajā kinematogrāfijā dažkārt izskaidro, dažkārt trakē un dažkārt arī emocionāli papildina skatāmo materiālu. Tāpēc tam vienmēr jābūt skaidram, precīzam, vienkāršam un saprotamam, lai to uztvertu ikviens skatītājs. Kino žurnāla «Padomju Latvija» diktora teksts bieži vien cieš no daudzvārdības, retorisma un ne vienmēr ir organiski saistīts ar attēliem uz ekrana. Latvijas Padomju rakstnieku savienības kino dramaturģijas sekcijai jāveic nopietna vēriba jautājumam par kinu žurnāla diktora tekstiem, kuriem tā nezināmu iemeslu dēļ līdz šim nemaz nav pievērsusies.

Tas pats jāsaņem arī par Latvijas Padomju komponistu savienību jautājumā par kinu žurnāla muziku. Muzika ir viena no svarīgākajām žurnāla sastāvdaļām. Tajā jābūt laikmetīgajam padomju muzikā, kas atbilst attēlu raksturam. Kino žurnālam jāpopulārizē latviešu padomju komponistu skandarbī. Tāpēc mūsu komponistiem tieši jāpiedalās žurnāla veidošanā.

Rīgas mākslas un kinofilmu studijas kolektīvam netrūkst radošo darbinieku kadru, lai novērstu trūkumus, kas vēl sastopami kinu žurnālā. Tāpēc katrā ziņā jāpanāk, lai kino žurnāla «Padomju Latvija» tematiskā plānošana būtu maksimāli tuvināta dzīvei. Tematiem jābūt augstākā mērā aktuāliem, tie vispusīgi jāapspriež režisieriem, operatoriem, redaktoriem, teksta autoriem, komponistiem — cilvēkiem, kas cieši radošā sadraudzībā veido kino žurnālu.

JĀNIS RANTINŠ

5. novembrī pārgrā nāvē miris Latvijas Valsts izdevniecības mākslinieciskais redaktors Jānis Rantiņš. Biedrs Rantiņš piederēja pie tiem jaunajiem māksliniekiem, kuriem tikai padomju vara pavēra ceļu uz viņu iecerēto darbības nozari. Dzimis 1912 gadā, zemnieku ģimenē, Rantiņš agri sāka cīņu par eksistenci un iespēju izglīties. Viņam nākas mainīt daudz darbu, lai buržuāziskās Latvijas apstākļos varētu arī attīstīt savas jaunrades spējas.

1934. gadā, pēc Ulmana fašistiskā apvērsuma, J. Rantiņš apcietina.

Pēc Lielā Tēvijas kara J. Rantiņš guva iespēju pievērsties mākslai — 1945. gadā viņš iestājās LPSR Mākslas akadēmijā, kuru absolvēja 1949. gadā. Jauno mākslinieku uzņēma bolševiku partijas rindās. Pilns enerģijas, J. Rantiņš strādāja Latvijas Valsts izdevniecībā par māksliniecisko redaktoru, veidots savus spēkus padomju grāmatu noformējumam.

Jānis Rantiņš ilgus gadus paliks mūsu atmiņā kā sirsnīgs, atsaucīgs biedrs, kā jauns mākslinieks, kas centās izveidot savu talantu tā, lai tas kalpotu darba tautai.

Biedru grupa

JAUNAS GRĀMATAS

Latvijas Valsts izdevniecības apgādā iznākušas jaunas grāmatas:

Arvīds Grigulis. Nags. Stāsts. 32 lpp. Maksā 25 kap.

Migels de Servantes. Saa-vedra. Don Kichots. (Krievu valodā.) I sējums. Māksl. V. Kovalova vāks. 560 lpp. Maksā 12 rubļu 40 kap.

Migels de Servantes. Saa-vedra. Don Kichots. (Krievu valodā.) II sējums. Māksl. V. Kovalova vāks. 624 lpp. Maksā 13 rubļu 55 kap.

Andrejs Upītis. Kopoti raksti. 15. sējums. 632 lpp. Maksā 21 rubli.

Sirmis-Bēris un citas pasakas. (Krievu valodā.) M. Karpenko zīmējumi. 32 lpp. Maksā 3 rubļ. 65 kap.

Rīga. Isas ziņas. (Krievu valodā.) Ilustrators G. Vilks. 136 lpp. Maksā 6 rubļ.

Galda pārlikamais kalendārs 1952. gadam. Maksā 5 rubļ.

Tabeļu kalendārs 1952. gadam. Maksā 50 kap.

Bērnu un jaunatnes literatūra

I. Lēmanis. Mazais revolucionārs. (Krievu valodā.) Tulkojis L. Paže. Ilustrators J. Kins. 32 lpp. Maksā 50 kap.

Anna Sākse. Māra. Stāsts. 64 lpp. Maksā 55 kap.

T. Vigdorova. Mana klase. Tulkojis S. Balode. Ilustrējis J. Jansons. 304 lapp. Maksā 11 rubļu.

Notis

A. Liepiņš. Miera aizstāvju dziesma. Balsij klavieru pavadījumā. C. Solodara vārdi. Atdzejojis T. Brička. 1 lpp. Maksā 1 rubli.

B. Mokrousovs. Sormovas liris-kā. Balsij un korim klavieru pavadījumā. J. Dolmatovska vārdi. Atdzejojis Fr. Rūmnieks. Vāku zīmējis E. Cēsnieks. Maksā 75 kap.

S. Tulikova. Mēs esam par mieru. Balsij klavieru pavadījumā. A. Zaro vārdi. Atdzejojis A. Krūklis. Vāku zīmējis E. Cēsnieks. 4 lpp. Maksā 1 rubli.

Milda Zālīte. Jāzeps Medinš. Vāku zīmējis J. Romans. 48 lpp. Maksā 3 rubļus 80 kap.

Čehu tautas dziesmas. Bagātais li-gavaiņš. Kulaks. Balsij klavieru pavadījumā. Vāku zīmējis J. Delvers. Maksā 1 rubli.

PAZIŅOJUMS MĀKSLINIEKIEM

Darbu nodošanas termiņš Rīgas 750 gadu jubilejas izstādei 13. novembrī, plkst. 10.00 Latviešu un krievu mākslas muzejā.

ATKLĀTA INDIVIDUĀLU ABONEMENTU PIENĒMŠANA

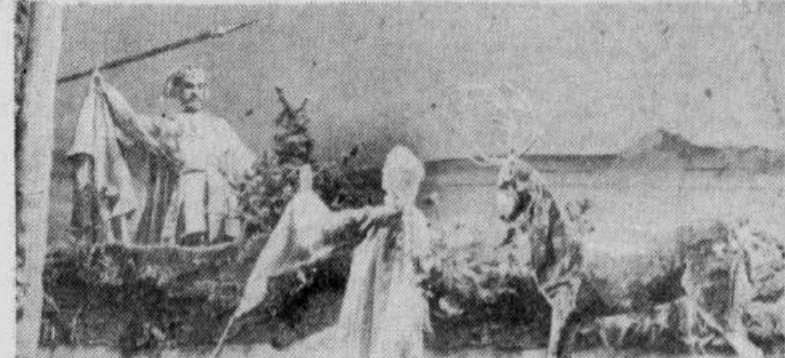
REPUBLIKANISMIEM LAIKRAKSTIEM UN ŽURNĀLIEM

1952. GADAM.

Abonementus Rīgā un rajonos pieņem «Preses apvienības» dalās un visas pasta nodalās un aģenturās.

Latvijas laikrakstu un žurnālu izdevniecība

Pirmizrādes Rīgas teātros

Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas 34. gadadienu sagaidot, vairāki Rīgas teātri sagatavojuši padomju lugu jauninscenējumus.

1. uzņēmumā skats no J. Vanaga un J. Ratnera lugas «Gaišie logi» uzveduma Akademiskajā Dramas teātri. Priekšplānā: A. Milbrēts (Urķitis) un J. Osis (Tarasovs).

2. uzņēmumā skats no K. Krapivas komedijas «Cīruļi dzied» uzveduma Dailis teātri. Attēlā: A. Mikelsons (Pitļevanijs) un A. Ābele (Morozova).

3. uzņēmumā skats no M. Kaļinovska un L. Berezina lugas «Patiešība par viņu tēvu» uzveduma Jaunatnes teātri. Attēlā: J. Fedivs (Vekslers) un R. Dambrāns (Ernests).

4. uzņēmumā skats no I. Karnauhovas un L. Brausevičas lugas «Zvani — guļbji» uzveduma Leļļu teātri.

V. Lavrentjeva uzt.

Nākamajā nedēļā

13. novembrī Latvijas Padomju mākslinieku savienībā lietiskās mākslas sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

Latvijas Padomju mākslinieku savienībā teātra dekoratoru un noformētāju sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

Filharmonijas koncertzālē «Amatu ielā 6, simfoniskais koncerts. Piedalās Radiokomitejas simfoniskais orķestris. Dirģents LPSR nopelniem bagātais mākslas darbinieks L. Vigners. Solists Lietuvas PSR Valsts Filharmonijas solists vijolinieks A. Livonts. Programā Bethovens, Dvarionas, Ravelis. Sākums plkst. 20.

14. novembrī Latvijas Padomju mākslinieku savienībā tēlnieku sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 16.

Latvijas Padomju rakstnieku savienībā tulkotāju sekcijas sanāksme. Apspriedīs S. Antonova grāmatas «Pa ceļiem traucās mašīnas» tulkojumu. Tulkojājs A. Talcis. Sākums plkst. 19.

15. novembrī Filharmonijas koncertzālē Lietuvas PSR Valsts Filharmonijas solista A. Livonta koncerts. Pie klavierēm Olga Steinberga. Programā Bethovens. Sākums plkst. 20.